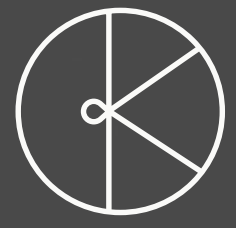

Konstnären

- Select Box
- Cursor
- Move
- Rotate
- Scale
- Transform
- Annotate
- Measure
- Add Cube

NUMMER 1 2023

DATADRIVEN

Konstnären i teknikrevolutionens tid

Konstverk: Årshjulet/Minimagiska skogen, Mosslelunds Förskola, Värnamo
Konstnärer: Hanna Nilsson & Sofia Österhus

Tusenårigt material i ständig utveckling!

Vi på Herrljunga Terrazzo älskar att utmana materialet som vi arbetar med. Tillsammans med konstnärer har vi banat väg för nya användningsområden och tillverknings sätt.

Låt oss vara med och förverkliga ditt konstprojekt! Vi bidrar gärna med kunskap och expertis, bollar idéer och har dessutom möjlighet att ta fram objektsanpassade terrazzokulörer i vårt Terrazzo-LAB.

Läs mer på terrazzo.se/konstverk

Herrljunga
Terrazzo
ALWAYS CONTEMPORARY

INNEHÅLL NR 1 2023

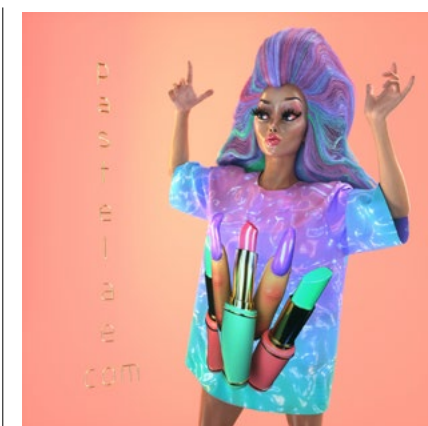
”Det är mycket förvånande att AI-system idag olovligen tillåts nyttja andras material.”

Jurist Katarina Renman Claesson om digitala rättigheter för konstnärer och deras verk. Sid 48.

LYFT
ARBETSMILJÖ-
FRÅGORNA!
Sonia Hedstrand
att som konstnär
arbeta med
informella
relationer. Sid 54.

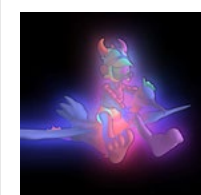
CURATORN
”Jag tror att vi
kommer att se
stora förändringar
i hur konst skapas
och visas.”
KONSTNÄREN
har träffat Daniel
Birnbäum för
ett samtal om
digitaliseringen av
kulturen. Sid 14.

INTERNETKÄNSLOR Konstnär-
duon Pastelae berättar om sina
digitala projekt och de starka
normerna om konstens materialitet.
Utställaren, sid 6.

INTERNATIONELL AI-ENKÄT. Ett
dussin svenska och internationella
tänkare svarar om konstens framtid när ny
teknik kullkastar idéer om kreativitet
och agens. Sid 34.

BILDUPPHOVS RÄTT
Sid 60. Åsa Berndtsson, ordförande
Bildupphovsrätt i Sverige:
**”Med mobiltelefoner och andra
tekniska vardagsprylar sker
privatkopieringen nu snabbt
och enkelt, och bilder är det som
kopieras mest.”**

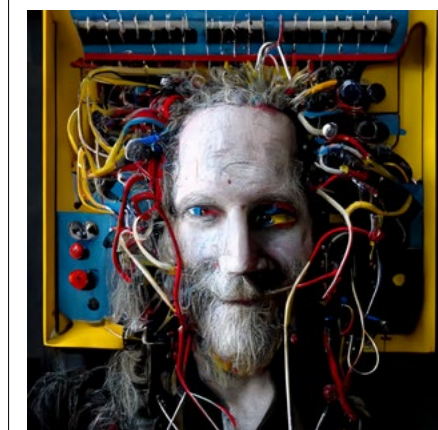

NFT TILL FOLKET!
Ilja Karilampi om
sitt digitala
offentliga verk
Folkfigur. Sid 10.

DEN SÄLL-
SAMMA
KREATIVITETEN
Björn Norberg om
artificiella och
männliga
konstnärer. Sid 50.

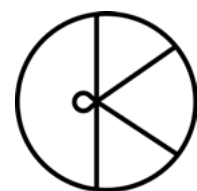
KONSTSKOLOR ”Att se AI som ett hot
är inte konstruktivt.” Karolina Modig om
hur de konstnärliga utbildningarna
tänker kring AI-tekniken. Sid 26.

ALL KONST ÄR TEKNIK Vad är egentligen
”nytt” med konstens nya teknologier?
Av Erik Augustin Palm. Sid 18.

KONSTNÄRERNAS RIKSORGANISATIONENS
MEDLEMSSIDOR, sid 56. Sara Edström, ordförande
Konstnärernas Riksorganisation:

**”AI kan ju lära sig. Tänka.
Kan den således också
känna? Vem är jag att
missamma den en sådan fin
upplevelse?”**

Bildupphovsrätt
Konstnärernas
Riksorganisation.

Chefredaktör:
Robert Stasinski
070-783 09 59
Ansvarig utgivare:
Robert Stasinski
Redaktör sid. 5-17:
Nora Hagdahl
Formgivare: Markus Edin

Medarbetare i detta
nummer: Dennis Eriksson,
Sonia Hedstrand, Karolina
Modig, Björn Norberg, Erik
Augustin Palm, Kristoffer
Zetterstrand
Omslag: Kristoffer
Zetterstrand
Korrektur: Johanna
Lundeberg

PRENUMERATION
HELÅR 275 KR.
Teckna prenumeration på
www.kro.se.
Prenumerationsfrågor:
Eva Skarbäck, eva@kro.se
08-545 420 80
Annonser: Hans Flygare,
hans@annonshuset.se,
08-662 75 03

Redaktionen: Konstnären,
KRO, Hornsgatan 103, 9 tr,
104 62 Stockholm, e-post:
konstnaren@kro.se
www.kro.se
e-post: kro@kro.se
Tryck: Trydells Tryckeri AB,
Upplaga 9 500 ex
Tidningen ges ut av AB
Svensk Konstnärservice

Robert Stasinski: "Maskiner kan inte känna när de skapar, men det kan vi."

L novellen *Zima Blue* av Alastair Reynolds, möter den unga journalisten Claire världens mest uppburne konstnär, Zima, som för första och sista gången ska avslöja sin verkliga identitet och kreativa bevekelsegrund. Det visar sig att Zima är en mycket avancerad android. Så pass avancerad att han inte längre tycker sig kunna utveckla sin artificiella kreativitet, och snarare vill denne AI-konstnär uppleva en spektakulär klimax, en sorts reduktionism, där han dekonstruerar sin kropp och sin avancerade AI för att återvända till sin första form – som kakelputsande tvättrobot.

Zima blir i sci-fi-berättelsen om kreativ AI ett slags konstens Citizen Kane – den megalomane större-än-livet-figuren som blickar tillbaka till en barndom där allt var nytt, oprövat och färgstarkt. Det är samtidigt berättelsen om mänsklighetens kulturhistoria – från enkla medel till komplexa strukturer, och kanske är det precis i den fasen vi befinner oss nu? I AI-teknologins barndom, som i en inte alltför avlägsen framtid kommer att te sig utvecklad och naiv.

Detta är ett nummer om AI och den digitala revolution som återigen är på väg att kullkasta inte bara konstnärers utan också allas vår syn på kreativa processer. Den senaste generationen verktyg som Chat-GPT och Dalle-E 2 har fått många att höja på ögonbrynen, men även skapat oro över konsekvenserna. I detta nummer lyfter vi fram inte bara verktygen i sig, utan hur konstnärer, filosofer, curatorer och andra förhåller sig till den forskjutting i den kreativa processen som den nya tekniken skapar.

Konst beskrivs av många idag som den rena manifestationen av mänsklig kreativitet. När appar på nolltid kan generera fantastiska landskap, ansikten eller fotorealistiska byggnader krävs nya definitioner av kreativitet och vad som är en originell idé. Konstnärens intention, skapandekraft och emotionella koppling till sina verk blir för många den yttersta skillnaden mellan oss och maskinerna. Maskiner kan inte känna när de skapar, men det kan vi.

Samtidigt, mitt i denna AI-hysteri är trots allt

det gamla Turingtestet världens kanske vanligaste verktyg för att bedöma kvaliteten i AI-system. Testet utgår från ett illusionsnummer, alltså att ett system har "lyckats" när det på ett övertygande sätt kan lura oss att tro att något är människoskapat. Bästa charlatanen vinner!

Filosofen John Searle förställde sig ett liknande tankeexperiment som är värt att påminna sig om, när fler och fler ställer frågan om AI kan göra konst: Det kinesiska rummet, i vilken en person ensam i ett rum svarar enligt ett schema när kinesiska tecken glidit under dörren till rummet. Trots att personen inte förstår kinesiska kan hen ändå, genom att följa algoritmen för att manipulera symboler och siffror precis som en dator gör, skicka strängar av kinesiska tecken tillbaka ut under dörren, och detta får dem utanför att felaktigt anta att personen i rummet talar kinesiska.

Så nej, datorer kan inte göra konst. Det är fortfarande människor som leder skapandeprocesser och förståelseprocesser, datorer befinner sig enbart i det "kinesiska rummet", de skickar ut svar som ser spektakulära ut, men har ingen relation till eller förståelse för något av det de är medskapare av. Illusionen kan dock kullkasta mångas kritiska tänkande, även i frågan om vem eller vad som kan vara en konstnär.

Konstnärer kan därför nu bli en stark motkraft i dessa tider av teknikchauvinism, för att använda journalisten Meredith Broussards ord. Idén att tekniska lösningar alltid kan ta oss ur en kris eller förbättra världen på varje tänkbart sätt dominerar nästan varje del av samhället idag. Konstnärer kan visa på en annan väg, en stökig digifysisk hybrid där människor och maskiner finner en ny samexistens, bortom illusionen att maskiner vi byggt är lösningen på allt. ●

Robert Stasinski
Chefredaktör

LÄSTIPS Digital estetik

Digital Art, Aesthetic Creation
AV PAUL CROWTHER
ROUTLEDGE, 2019
Är konst gjord av en dator verkligen en kreativ handling? Självklart, menar Paul Crowther, professor i filosofi på Alma Mater Europaea. Här kan vi

läsa om den digitala konstens utveckling från 60-talet till idag, där författaren genom ett filosofiskt förhållningssätt till konsthistorien söker efter den digitala konstens startpunkt.

The Practice of Art and AI
RED. ANDREAS J. HIRSCH, MARKUS JANDL, GERFRIED STOCKER, M.F.L. HATJE CANTZ, 2021
Boken är tillägnad den mycket snabba utvecklingen av artificiell intelligens. I denna multidisciplinära

bok närmar sig European Artificial Intelligence Lab det komplexa ämnet AI och konst och presenterar sin forskning om detta. Samtidigt får vi en inblick i tidigare projekt inom området konst och AI.

INFLYTELSERIKA
ARTIFICIELLA
KREATORER OCH
DERAS UPPHOVS-
PERSONER

Aaron

En serie datorprogram skrivna av konstnären Harold Cohen som skapar abstrakta bilder. Utgångspunkten är Cohens fråga om hur mycket som krävs för att streck på ett papper ska bli en bild.

Eliza

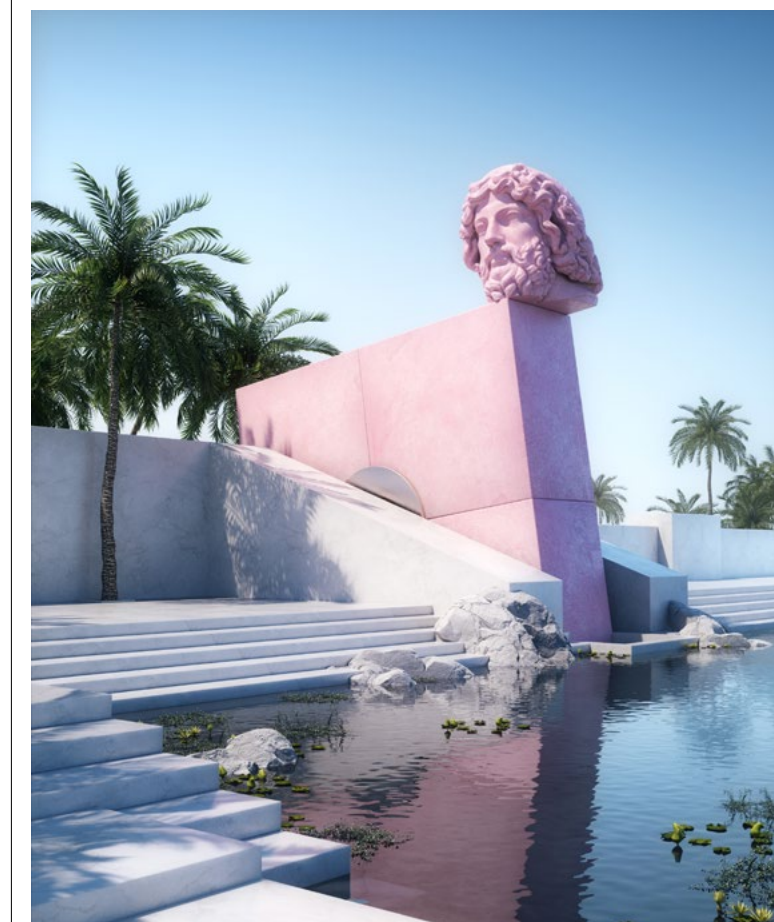
1964 skapade datavetaren Joseph Weizenbaum en chatbot för att visa på ytligheten i människors konversationer med datorer. Han fick programmet att fungera som en psykiater, och spegla tankar och nyckelord tillbaka till användaren.

Alice (Artificial Linguistic Internet Computer Entity)

Chatbot skapad av författaren Richard Wallace 1995 som efterliknade mänskligt språk och har inspirerat AI-boten i Spike Jonzes film *Her*, 2013.

"Det strider mot Hilmas egna intentioner med sin konst. För Hilmas del var verken heliga, och hon ville inte att de skulle bli kommersiella."

Hedvig Ersman, släkting till Hilma af Klint, till Sveriges radio med anledning av att det gjorts NFT:er av af Klints tavlor.

Intresset för NFT-konstverk, digitala filer med kryptocertifikat, har exploderat de senaste två åren, trots den stora kryptokraschen under 2022. I utställningen *Somewhere Ethereal* på Fotografiska i Stockholm, 2022, ställdes många av världens mest namnkunniga NFT-konstnärer ut fysiskt.

VERK

ANDREAS WANNERSTEDT
Sliding Zeus XL, 2021.

Internet feelings

VAR Kulturhuset Stadsteatern, Stockholm

NÄR 23 september 2022–8 januari 2023

Pastelae är en svensk konstnärduo bestående av Emil Eklund och Josefin Jonsson som möttes på konstlinjen på Sunderby folkhögskola utanför Luleå för åtta år sedan. De startade som målare, men tidigt började Josefin experimentera med 3D-teknik, lärde sig att göra bilder i datorn genom Youtube och fick snart med sig Emil på tåget. Idag är de upphovsmakarna bakom en rad virala succéer och har en följarskara på Instagram på över 100 000 personer. I början av 2023 avslutades deras första stora soloutställning på Kulturhuset. KONSTNÄREN har talat med duon om deras arbete.

Berätta om utställningen på Kulturhuset?

– Vi har jobbat med väldigt många i Hollywood och sånt, i en helt annan konstvärld som har att göra mer med deadlines, art directors och producenter som ska säga sitt. Vi kände att det hade varit kul att få göra något annat, där det var mer fokus på vårt konstnärskap. Av en slump fick vi samtidigt ett DM från Aia Jüdes, curator på Kulturhuset, där hon frågar om vi vill göra en megautställning som sammanfattar hela Instagramprojektet Pastelae.

– Det har blivit som en stor samling av verk, mer än 2 500 stycken, under de åtta år vi hållit på. Aia hjälpte till mycket med hur utställningen skulle se ut eftersom hon kunde se allting utifrån. Själva är vi ju lite instängda i den här världen, och det är rätt grötigt här inne. I utställningen delades verken in i olika teman: kropp, mode, teknik-romantik, 3D som hantverk, framtiden – där vi visade upp ett band vi har tillsammans med en kille i Miami där vi gör AI-assisterad robotrap. Sen gjorde vi ett meditationsrum, där vi visade

upp ett nytt platsspecifikt verk baserat på en gammal självhypnosvideo.

Hur fungerade samarbetet med Kulturhuset?

– Vi gjorde nästan hela utställningen på distans. Vi var nere i Stockholm en gång, och sen fick vi hjälp från Stadsteaterns jätteproffsiga kulissverkstad för att bygga scenografin i utställningen. När vi kom till Stockholm så var nästan allt färdigt. Det var väldigt skönt att kunna fokusera enbart på vårt. Tidigare när vi gjort utställningar har vi fått räkna med att allting krånglar och att man måste spendera massa tid med att bara köpa rätt sladdar, eftersom vi jobbar med mycket teknik. Arbetet med Kulturhuset var ett drömutlägg för oss.

Hur var det för er att veckla ut den här digitala världen till något fysiskt?

– Ja, det har varit jättekul! Tidigare har det mer

Emil Eklund och Josefin Jonsson utgör konstnärduon Pastelae.

VERK
PASTELAE
Punkiz, 2022.

varit så att man blir inbjuden att göra något på tre skärmar och att visa exakt det vi gör på vårt Instagramkonto. Det blir bara massa jobb och krångel, och man vill bara säga till publiken att de lika gärna kan kolla våra grejer på nätet. Nu fick vi istället chansen att göra något som är annorlunda, som är mer som att stiga in i vår virtuella värld, fast fysiskt. Det var typ en surrealistisk känsla, som att gå runt i sitt eget huvud!

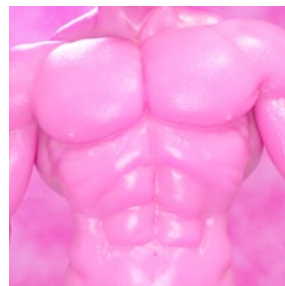
Vad har internet betytt för ert konstnärskap?

– Vi var båda internetkids, och det var lite det som gjorde att vi drogs till varandra. Det är svårt att beskriva det här med internet när man bor här uppe i norr. Jag vet inte om det är jag som

” När vi kom till Stockholm så var nästan allt färdigt. Det var väldigt skönt att kunna fokusera enbart på vårt.

är bipolär (Josefin) eller vad det är, men jag har liksom alltid skrikit efter input och stimulans. Jag var väldigt sugen på allt som inte var akvareller på konstmuseet, och så fort man kunde så började jag surfa online. Vi har båda haft ganska isolerade uppväxter, på grund av de långa avstånden här uppe, men hängigt med andra människor på internet.

UTSTÄLLAREN PASTELAE

VERK
PASTELAE
Gummy Man,
2022.

VERK
PASTELAE
Cristalle,
2022.

VERK
PASTELAE
Pastelbaer, 2022.

VERK
PASTELAE
Fashion Legs, 2022.

Hur tycker ni att konstvärlden reagerar på digital konst, finns det en plats för er som gör digital konst i en mer traditionell konstvärld?

– Vi upplever nog att många ser förbi den digitala konsten, att den räknas som konst först när den hänger på väggen.

Upplever ni att det förändrats sedan NFT-boomen i konstvärlden?

– Det är tudelat, man hör från människor som arbetar på gallerier och museer här uppe att de vill köpa in NFT:er, nu när det varit så hajpat. Det är såklart framåtskridande av dem att tänka så, men samtidigt är det egentligen ingen skillnad från förr, och de hade lika gärna kunnat köpa in digitala verk tidigare. Det är väl lite flashigt för dem som samlar på konst att säga att de äger en NFT, men är man uppvuxen på internet och har det som ett andra hem, då är inte målet att sälja ett digitalt konstverk.

– I en traditionell konstvärld kanske man tänker att om man gör en målning så vill man sälja den sen och få tillbaka den tid och kreativitet man lagt

” Man skulle kunna tänka sig att det där med NFT:er skulle vara vår grej, men vi tycker nog mer att det verkar vara ett slags aktiespel.

in i verket i pengar. Gör vi ett verk online så får vi mer betalt i att bilden sprids, genom att den sparas ner och läggs upp igen på något annat ställe. Det skadar inte vår konst eller tar bort något från det vi gör, tvärtom så stärker varje interaktion med verket dess värde. Vi har många bilder som blivit virala utan att vi har fått erkännande för det, men det gör inget för oss. Man skulle kunna tänka sig att det där med NFT:er skulle vara vår grej, men vi tycker nog mer att det verkar vara ett slags aktiespel. Vi är positiva till tekniken som sådan, men precis som med mycket annat är det mest fokus på att tjäna pengar och att köpa för att sälja.

Nora Hagdahl

11 MAR – 18 JUN

The Kingdoms of Elgaland-Vargaland

PRESENT

WORLD EXPO

EXPOSITION UNIVERSELLE

VÄRLDSUTSTÄLLNINGEN 2023

Loukia Alavanou

OEDIPUS

IN SEARCH

OF COLONUS

11 MAR – 18 JUN

FRI
ENTRÉ

© Universitetet | www.acceleratorsu.art

Accelerator drivs av Stockholms universitet och stöds av Magasin III
Museum for Contemporary Art samt Familjen Robert Weils Stiftelse.

ACCELE
RATOR

STOCKHOLMS
UNIVERSITET
Stockholms
universitet

NFT till folket

VAR Online och på plattformen Ethereum

NÄR 2022

BESTÄLLARE Statens konstråd

FolkFigur av konstnären Ilja Karilampi är Statens konstråds första NFT-verk. Ett litet troll flyger över Sverige på en gås och ändrar utseende efter vad folk äter i skolan eller vad för slags musik som spelas på Sveriges Radio. Vi pratar med konstnären och processen kring verket.

Berätta om verket FolkFigur?

– I enkla drag handlade det om att skapa en ny maskot för Sverige. Vi tänkte mycket på hur en sådan skulle se ut, hur skulle den låta och var skulle den röra sig. Även om vi gjorde ett verk som bara fanns digitalt var det lika viktigt att tänka på hur den såg ut och vad den hade för konstnärliga kvaliteter som om den skulle stå på Sergels Torg. Den andra viktiga delen, som kanske speglar vad NFT:er ofta är, var kombinationen av en bild eller en låt och koden och strukturen bakom. Där är FolkFigur också ett porträtt genom data, där skolmat eller temperatur är faktorer som påverkar hur konstverket ser ut. Sen ligger verket på nätverket Ethereum då jag tyckte att det var viktigt att det inte bara var en 3D-film utan att det finns på blockkedjan. Projektet har varit rätt utmanande för alla som deltagit. Det började någonstans med Sverige som ett

Ilja Karilampi

FOTO: RICARD ESTAY

befolkningstal på 10 miljoner, och att vi på något sätt måste kunna spegla de förändringar som finns i samhället visuellt, på en blockkedja.

Det är Statens konstråds första offentliga NFT-konstverk. Vad har du för tankar om det initiativet och hur har samarbetet med konstrådet sett ut i ett så experimentellt projekt?

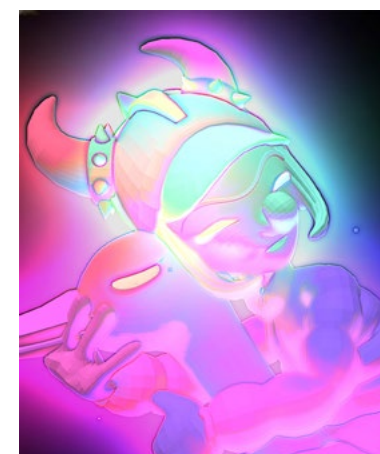
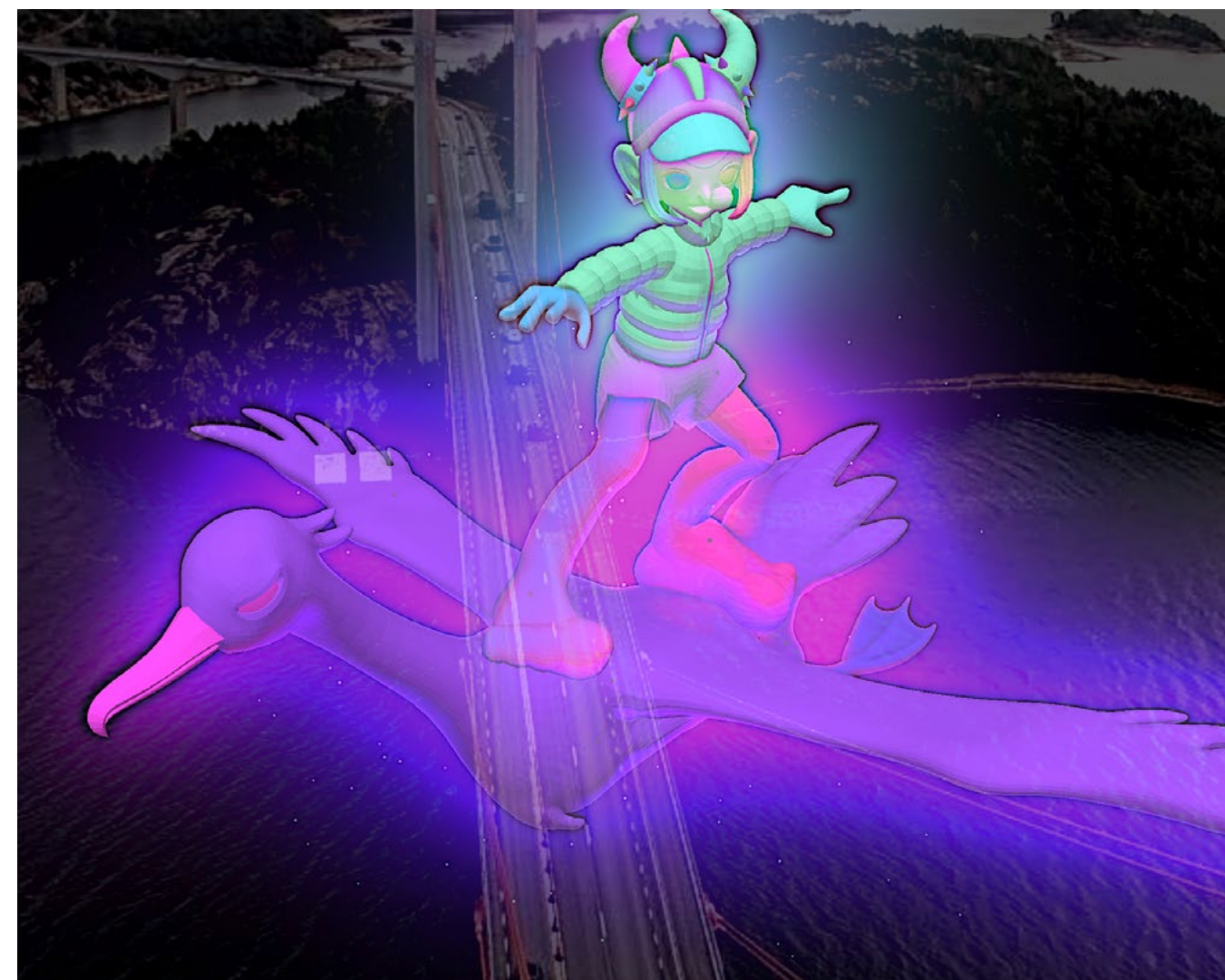
– Jag satt igår och pratade med en kurator från USA och förklarade att vi i Sverige och Skandinavien har en tradition av ganska excentriska offentliga verk, där man i New York istället har Public Art Fund som bygger på privata donationer. Jag tänker att institutioner som Statens Konstråd ibland kan fungera som en experimentverkstad men där det finns höga krav och hög verkshöjd på det som skapas där, mycket på grund och med hjälp av de kuratorerna som arbetar där. Edi Muka, som varit huvudkurator för detta projekt har kanske inte vetat exakt var vi kommer landa i slutändan

eller vad vi kommer hitta på vägen, men han har hela tiden varit väldigt öppen och drivande i att realisera projektet. Det har betytt väldigt mycket. FolkFigur hade aldrig kunnat hända om det inte var placerat inom ramen för det offentliga. Vi har också haft ett bra utbyte mellan varandra, där jag kanske kommer från ett mer experimentellt håll och hämtat inspiration från olika kryptoforum, och konstrådet kommer från ett mer traditionellt håll.

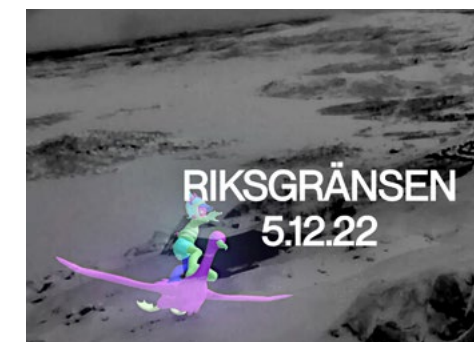
Hur fick du uppdraget?

– Konstrådet utlyste att de ville producera verk som utforskade den digitala sfären. Av de flera hundra förslag som kom in valde de ut fem

”FolkFigur hade aldrig kunnat hända om det inte var placerat inom ramen för det offentliga.

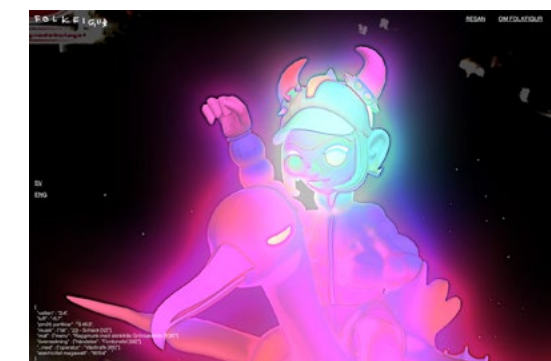

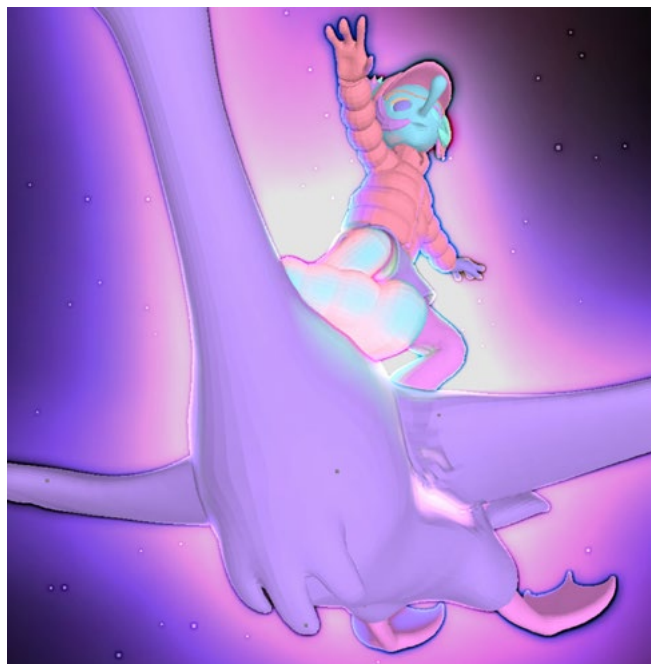
VERK
ILJA KARILAMPI
FolkFigur, 2022.

Om uppdraget

FolkFigur är resultatet av en Open Call-tävling som utlystes av Statens konstråd 2021. Figuren är en 3D-karaktär som utgår från Selma Lagerlöfs Nils Holgersson och som ständigt förändras baserat på offentliga data som hela tiden ändras. Ett större antal NFT:er av verket har delats ut gratis till de som anmält sig på verkets hemsida.

VERK

ILJA KARILAMPI
FolkFigur, 2022.

svårt att fånga något som sker via en transaktion på nätet, som ett utbyte mellan dig och mig på SMS, i en fysisk värld. På internet har man spenderat mycket tid med att bygga en vibe av bilder som bara finns på en server, men det uttrycket har varit svårt att översätta i konstvärlden. Det som framförallt varit intressant för mig har varit att det nu äntligen finns ett sätt att spara och göra konst av, typ en screenshot, och att någon i slutändan sedan kan äga den. Jag gillade grejen med att en pixlig bild på en apa som röker kunde vara värd mer än ett hus. Varför inte liksom? Det finns ju egentligen inget som motiverar att ett konstverk kostar x mycket och ett annat x mycket, det bara är så. Att NFT:er började bli värda pengar gjorde att resten av världen började ta den digitala konsten på allvar och tänka att det faktiskt var på riktigt. Sen är inte allt bra såklart, men jag tycker inte det finns några nackdelar med säkra decentraliserade system.

NTF blev megapopulärt, och sen blev det totalkrasch i hela kryptovärlden. Säger det något om framtiden för denna typen av konstverk? Jag tänker tillbaka på ArtBasel Miami 2021, där hela mässan handlade om NTF och "cryptobros". Spola fram ett år senare och det var som att det aldrig hade hänt.

– Det har ju varit väldigt mycket skämt kring alla dåliga utställningar som har gjorts med NFT:er, och att institutioner som Christie's har visat miljondollarverk på en platt-TV i lobbyn. Det har inte riktigt kunnat leva upp till den kraften som många av de här bilderna faktiskt bär på. Jag tror att det fortfarande rätt tidigt för denna teknik, idag har majoriteten av alla människor aldrig köpt en NFT eller haft med dem att göra, utan bara läst om de projekten som involerat mycket pengar. Det finns många fallgropar och det är inte lätt för en institution att gå från att ställa ut akvareller till att börja ställa ut digital konst. Det måste finnas en avsikt med att göra något i digitalt, i 3D eller vad man nu gör – annars kanske man ska låta det ta lite tid. Oavsett är det väldigt mycket som händer i den här världen, och när något går snabbt händer även mycket negativt på kort tid. Därför ser vi hundratals digitala valutor gå upp för att sen krascha under kanske bara ett år, det är helt flippat, egentligen.

Nora Hagdahl

stycken av helt olika karaktär som fick göra ett skissförslag och sedan blev FolkFigur det vinnande förslaget.

Hur såg processen ut för att ta fram verket?

– Det jag kallar krypto- och NFT-världen är typ ett gäng människor jag lärt känna via sociala media som Twitter och Discord. Jag tycker det har varit spännande att det är en värld där utvecklare, ekonomer och konstnärer kommit samman. I projektet arbetade vi med många olika människor och kompetenser, och eftersom allt är så nytt var vi tvungna att också arbeta på ganska olika sätt. Initialt jobbade jag med en konstnärlig kodare från Sydamerika och sen hörde jag av mig till personer på KTH som jag hoppades kunde hjälpa oss. Till slut träffade jag Benoit Baudry och Martin Monperrus som var professorer där och de utvecklade hela systemet för FolkFigur. Vid nå tidpunkt hade vi inte mer än en älg och ett ganska dåligt skissat troll som satt på en fågel och då tittade jag mycket på musikvideos och hittade en italiensk 3D animatör som heter Gianxmarco som sen gjorde figuren utifrån mina idéer. Vi landade i nå slags eurokaraktär som ändå bar svenskt mode. Sen har vi haft en fokusgrupp där vi bollat svenska symboler. Kepsen är till exempel en sorts moderiktig Balenciagakeps men med Vikinghorn. Dunjackan var väldigt viktig, det skulle vara en sån där svensk tunn dunjacka. Folk skulle kunna relatera till figuren, oavsett kön, ålder, eller bakgrund.

Vad tänker du att det finns för potential med blockkedjeteknologi i konstvärlden?

– Problemet med post-internetkonst, som jag också själv har hållit på med, är att det har varit

MAYA ATTOUN

Maya Attoun, *Solar Mountains & Broken Hearts - 8 of Hope, 2020*, Pencil on paper, Magasin III Museum for Contemporary Art.

Solar Mountains & Broken Hearts
26.11.–17.06.23

MAGASIN III

MUSEUM FOR CONTEMPORARY ART

För aktuella öppettider, se magasin3.com

Frihamngatan 23, Stockholm

Konstnärlig ledare i metaverse

Daniel Birnbaum

Daniel Birnbaum, konstkritiker och tidigare chef för Moderna museet är sedan 2019 konstnärlig ledare på Acute Art, något han själv beskriver som ett laboratorium för att realisera konstnärers drömmar i digitala medier som VR och AR. KONSTNÄREN talar med honom om dessa teknikers roll i konstens sfär, om framtiden och vad ny teknik möjliggör för konstnärer och institutioner.

Vad är Acute Art?

– Acute Art är ett slags ateljé som arbetar med nya medier. En eller ett par gånger varje århundrande dyker det upp något som förändrar konstbegreppen och konstvärlden. Tänker vi tillbaka ett århundrande så dök fotografiet upp, och snart fanns filmen, televisionen och videokameran. Efter det kom internet, och alla de där sakerna har inte bara ändrat hur vi kan nå publiken utan också ändrat vad ett konstverk är och kan vara. I vårt århundrande finns det en uppsättning nya medier som ingen riktigt har begripit ännu, som virtuell verklighet, eller det som kallas AR – augmented reality – och en blandform däremellan som kallas mixed reality. Jag tror att vi kommer att se stora förändringar i hur konst skapas och visas. Acute Art är ett slags laboratorieartad ateljé som undersöker de här sakerna tillsammans med konstnärer.

Ni arbetar med många konstnärer som tidigare aldrig arbetat med nya medier, som Marina Abramović och Jeff Koons. Är det någon skillnad mellan dessa verk, som man skulle kunna se som digitaliseringar av ett konstnärskap, och verk som görs av konstnärer som tidigare jobbat med VR

eller AR, där teknik redan är en naturlig del i deras konstnärskap?

– Jag tror att det finns en skillnad. Om du tänker dig Cao Fei, en kinesisk konstnär som hållit på mycket med second life och virtuell konst innan hon arbetade med oss, så var hon väldigt kunnig när det kom till dessa nya medier. Samtidigt har vi arbetat med konstnärer som är kända av en helt annan anledning och ledande i sina fält. Vi har gjort ett verk med Marina Abramović, mest känd som performancekonstnär. Sedan har vi arbetat med Olafur Eliasson. Så länge det handlar om perception finns det väl egentligen inget som Olafur inte intresserar sig för, men han är ändå inte i första hand känd som en digital konstnär. Vi har även gjort en hyperperfekt ballerina åt Jeff Koons. Huruvida detta är ett viktigt konstverk i Jeff Koons värld eller inte, det vet jag inte, men jag kan förstå varför han intresserade sig för VR. Han försöker göra verk som är mer perfekta än det verkligheten kan erbjuda, det är det som karaktäriserar hans bästa skulpturer.

– Alla hade sina anledningar att testa ett nytt medium, det var en nyfikenhet från deras sida, men jag tror inte att de kommer att bli viktiga personer i det här fältet. Däremot var det ett bra sätt att testa dessa medier utanför en supernischad digital värld, där man inom konsten såklart experimenterat med detta ganska länge. Konstskolan där jag tidigare arbetade hade till exempel ett institut för nya medier, som var ett av de första i Europa och grundades i slutet av 80-talet. Ofta har dessa platser varit lite väl nischade och nördiga, så det är väldigt kul att pröva dessa tekniker med mycket större konstnärskap. Även om vi arbetat mycket med konstnärer som är mer kända för att vara skulptörer, installationskonstnärer eller performancekonstnärer är ambitionen alltid att göra saker med dem som de inte hade kunnat

VERK

LEE BUL
Willing To Be
Vulnerable, 2015.

göra i ett annat medium. Kriteriet för att det ska vara ett roligt projekt är att det ska testa något som är mediums specifikt. Nu senast har vi gjort ett verk med den koreanska skulptören Lee Bul. Det är en skulptur som på ytan ser ut som en av hennes zeppelinare, men den gör saker som inget fysiskt objekt skulle kunna göra – den blir större och större tills den sticker ut genom väggen och åker iväg, kommer man nära så kan man gå in i den.

Varför är det enligt dig viktigt att experimentera med nya medier i konsten?

– När filmen dök upp och människor som Hans Richter eller Viking Eggeling höll på med konst i just det mediet uppstod det ju rätt spännande saker, innan allt var definierat och kommersialiserat. Jag inbillar mig att det finns ett fönster av experimentalism, där saker överdrivs och en viss förvirring kan vara lite intressant, och jag tror att vi lever i den tiden just nu vad det gäller AR och VR. Om några år blir det säkert mer normalt, kommer nå en större publik och få en mer kommersiell sida.

– Man kan säga att det var löjligt bra timing,

” Jag tror att vi kommer att se stora förändringar i hur konst skapas och visas. Acute Art är ett slags laboratorieartad ateljé som undersöker de här sakerna tillsammans med konstnärer.

att precis i det ögonblicket när alla institutioner i världen stängde i ett eller två år på grund av pandemin så höll vi på med de här sakerna. Då kunde AR och VR möjliggöra att konsten överhuvudtaget nådde en publik i det offentliga rummet eller via digitala kanaler. Men om vi nu anser att covid är över, så kan man ändå säga att ganska många stora politiker i efterhand pratat om covid-krisen som en generalrepetition för en större förändring av samhället som har att göra med att det inte är riktigt sunt att resa på det sätt vi gjort. Konstlivet är där något slags extremfall där vi åker till en stad för att sätta upp en utställning ▶

CURATORN DANIEL BIRNBAUM

för en helg, för att sedan packa ihop och frakta tillbaka den i samma jet den flugit dit. Jag tror att det kommer att komma nya kanaler och institutionella möjligheter som använder sig av de här medierna, även om vi inte är där nu. Det som vi håller på med på Acute ser jag kanske mer som en aning om vad som ska komma än helt klara plattformar för ny konst. Men jag skulle vara förvånad om det i framtiden skulle vara helt normalt med mässor och biennaler över hela världen på det sätt det har varit, den institutionella konstvärlden måste förändras. Jag skulle bli förvånad om de här medierna inte blev en del i den förändringen.

Hänger konstinstitutioner med i den teknologiska utvecklingen tycker du?

– Nu kanske jag låter lite naivt optimistisk, men jag tror det finns en demokratiserande potential i de här medierna som gör att de kan leva helt utanför de traditionella institutionerna. Riktigt hur det där ska se ut vet vi ju inte riktigt än, men mitt under covid gjorde vi en VR-utställning längs Themsen i London och tusentals människor engagerade sig i den. Vi hade inget stöd från

något museum eller mäsas, utan gjorde det i samarbete med en tidskrift som heter Dazed. Jag tänker mig att dessa medier skulle kunna utvecklas utanför de klassiska institutionerna. Alla bor ju inte i London, Berlin eller Stockholm där det finns intressanta museer – världen är större än så. Det är möjligt att det kan utvecklas konstarter som lever utanför de här plasterna. Det är inte helt självklart att det är museerna och de klassiska gallerierna som ska hänga med, de kanske inte har så mycket med det här att göra, utan deras uppdrag kanske snarare är att samla eller handla med konst.

Någonstans har jag alltid tänkt att det finns en otrolig potential i de här nya teknikerna för att tillgängliggöra museers samlingar. Man kan ju föreställa sig en värld där man skulle kunna gå runt och upptäcka exempelvis Moderna museets samling i en VR-värld.

– Det håller jag helt med om! Jag har blivit lite kompis med Max Hollein eftersom han var min granne när jag bodde i Tyskland. Han är numera chef för Metropolitan Museum of Art och arbetar

VERK
OLAFUR ELIASSON
Wunderkammer, 2020.

väldigt mycket med VR. För honom handlar det inte om att han vill skapa virtuella objekt, utan han ser det mer som ett pedagogiskt och kommunikativt instrument som han skulle kunna använda för att tillgängliggöra samlingar och utställningar. Jag tror att den här tekniken kan få enorm betydelse som ett pedagogiskt redskap i konstvärlden.

Vad tycker du att konstskolor idag borde göra för att förbereda nästa generations konstnärer för en digital värld?

– Jag tror inte att de här grejerna kommer att skuffa undan klassiska saker som måleri och skulptur, utan snarare att det kommer att vara ytterligare en möjlighet. Jag blir hela tiden bjuden på olika evenemang från konstskolorna här i London som handlar om nya medier. Många unga konstnärer, som kommer från en spel- eller hackervärld, de kan det här. Jag kan inte vara något slags evangelist och säga att nu kommer allting förändras, utan jag tror att det här kommer att komma automatiskt för att massa elever kommer att vara intresserade av den här typen av grejer. Mitt i allt det här, när vi översvämmas av digitala möjligheter så kommer också de klassiska konstformerna – som skapar unika fysiska objekt – att vara väldigt attraktiva. Det kan till och med bli så att vi kommer att intressera oss ännu mer i framtiden för det som är unikt och bara finns i ett exemplar. Jag tror att den här tiden går att jämföra med när videokameran dök upp, och det kommer att bli en kompletterande teknik som kan läras ut i skolorna. **Nora Hagdahl**

Unika möjligheter för printningar av konst.

Del av bakbelyst konstverk på Sollentuna station, skapat av barnen i Sollentuna kommun.

PrintGlas Från vision till färdig funktion.

www.printglas.se

RYMDPROGRAMMET: *Basecamp* 11–26 mars 2023

KÖTTINSPEKTIONEN KONST i samarbete med Molekyl gallery, Malmö

CHARLOTTA BELLANDER
DÉSIRÉE BURENSTRAND
CAMILLA CARLSSON
JOHN HÅKANSSON
ALICE MÁSELNÍKOVÁ
TIMO MENKE
JOHAN SANDSTRÖM
DAN SCHYMAN

Vernissage lördag 11 mars med invigning och musikperformance 14.00 av Dan Schyman & Elsa Bergman (Två kontrabasar, en vevgrammofon). Köttinspektionen, Strandbodgatan 3, Uppsala. Öppetider: on-fr 15-18, lö-sö 12-16 För mer information: www.kottinspektionen.org Med stöd från Uppsala kommun och Kulturrådet

Foto: Johan Sandström / keramik: Charlotta Bellander

ARTIFICIELL KREATIVITET

Aldrig tidigare har digitala skapandeverktyg lett till sådan debatt som idag. Dystopiska kulturdebatter om hur artificiell intelligens kommer att ersätta kreativa yrken och upphovsrätts-tvister mellan konstnärer och företag bakom tekniken, å ena sidan. Företag som säljer en framtid där fler kan skapa sofistikerad musik, text och bild, å andra sidan. Erik Augustin Palm söker sig bortom polariseringen och stöter på en oväntad hoppfullhet bland forskare och konstnärer.

TEXT: ERIK AUGUSTIN PALM

Konstnären Agnieszka Pilat med robohunden Spot som hon initialt enbart skulle måla av men som hon sedan även lät delta i målandet.

FOTO: MARK SOMMERFELD

För ett år sedan dubbade *New York Magazine* den San Francisco-baserade polsk-amerikanska målaren Agnieszka Pilat till "Silicon Valley's favoritkonstnär". Sedan 2020 har Pilat haft konstnårsresidenser hos robotikföretaget Boston Dynamics (med de skräckinjagande robohundarna som blivit virala i sociala medier) samt hos det privata rymdfartsföretaget Space X. Verk från Pilats #disrupt-serie syns i filmen *Matrix Resurrections* från 2021, och hennes senaste utställning *Robota* på San Francisco-galleriet Modernism inkluderar verk där Pilat har använt AI-drivna verktyg från Agility Robotics.

Pilat motsätter sig den starkt kritiska hållningen till AI-genererad visuell konst hos många andra amerikanska konstnärer. Däribland Sarah Andersen, Kelly McKernan och Karla Ortiz som i januari i år stämde AI-företagen Stability AI, Midjourney och Deviant Art, eftersom de anser att de bryter mot amerikanska upphovsrättslagar. Konstnärernas argument är att dessa företag utan lov trålar internet på miljontals upphovsrättsskyddade konstnärers bilder för att träna upp sina applikationer. Stability AI har svarat att konstnärerna bakom stämmningsansökan inte

”Allteftersom deras egna bilder blir mer och mer spridda och kanske helt dominerar, så kommer de att få allt svårare att hitta något vettigt att träna på.”

förstår upphovsrättsjuridiken och att det är rättvis användning.

Även om Pilat säger att hon "starkt motsätter sig AI-företags illegala och oetiska användning av konstnärers verk, ser hon den mer övergripande attityden hos dessa konstnärer som mer alarmistisk än rationell. I en kolumn för sajten Artnet argumenterar Pilat för att kreatörer istället bör införliva den nya tekniken i sitt arbete – som vilken pensel eller duk som helst.

HON MENAR ATT konstnärerna därigenom kan återta sitt inflytande och använda artificiell intelligens och på så sätt bli aktörer i hur tekniken utvecklas och styra dess användning i nya medier. Pilat pekar även på hur ny teknik genom historien ofta mötts av hårt motstånd i tidigt skede, som när elektriciteten först nådde amerikanska storstäderna i slutet av 1800-talet och medier beskrev det som "ohämmade demoner", vilket bidrog till en mani som kallades "eltrådspaniken".

Men har Agnieszka Pilat delvis förblindats av hur hon så svindlande har omfamnat av förmögna aktörer inom Silicon Valley? Själv anser hon – föga förvånande – inte det.

– All konst är teknik. Artificiell intelligens är omskakande för många, men kan enligt min mening jämföras med uppfinningen av kameran och dess inverkan på konstnärer. Ett sätt att tolka kamerans uppfinning då var pessimistisk; som en förlust av försörjningsmöjligheter för målare, till förmån för icke-konstnärer som kan ta en bild på en sekund och sälja den till en tidning. Men en annan tolkning är att kameran frigjorde och uppmuntrade måleriet att gå bortom den representativa konsten, vilket radikalt förändrade hur konstnärer uttryckte sig, genom att exempelvis gå bort från realismen och övergå till abstrakt expressionism.

Artikelförfattarens porträtt av en konstnär, läsandet konsttidningar, som i "uncanny valley"-anda oavsiktligt fått flera armar, gjord med AI-appen Wonder.

Någon annan som företräder ett optimistiskt perspektiv på konstens utveckling efter intåget av dagens kraftfulla AI-verktyg är Palle Dahlstedt. Han är forskare och professor i interaktionsdesign vid Göteborgs universitet samt adjungerad professor i art & technology vid Aalborgs universitet, liksom konstnär i egen rätt. Dahlstedt är inte förvånad över hajpen kring den enorma kapaciteten hos de nya AI-konstverktygen Dall-E, Stable Diffusion, Chat-GPT med flera. Att tekniken har förbättrats på så kort tid beror enligt Dahlstedt dels på den rent teknologiska utvecklingen, dels på ett

annat tankesätt än de första AI-programmen, som berömda Aaron från slutet av 1960-talet, exempelvis.

– Aaron var inte ett kreativt program, det följde bara instruktioner. Men idag tränar man stora statistiska modeller på gigantiska mängder av bilder, eller numera oftare kombinationer av text och bild, och dessa modeller kan sedan fås att generera det mest sannolika resultatet som uppfyller de kriterier man ger systemet. Lösningrummet är enormt. Rent tekniskt är det två saker som har varit avgörande för den progression vi sett de senaste åren: utvecklingen av deep learning, alltså artificiella neuronnät i flera lager, ▶

Konstnären och forskaren Palle Dahlstedt har arbetat med algoritmisk konst och musik i över tjugo år. Bilden är en del i serien Människa maskin - sju självporträtt, gjord med AI-verktyget Midjourney.

FOTO: MARION CARRÉ

vilket lett till en enorm förbättring av resultaten, samt den snabba utvecklingen av processorer som kan arbeta med sådana nätverk. Vilket faktiskt är en bieffekt av spelindustrin, eftersom det mest är grafikprocessorer man använder för detta. Beräkningarna ställer samma typ av krav som för snabb datorgrafik.

Den pågående amerikanska rättstvisten mellan konstnärer och de tre AI-företagen – samt de förslag till ”rättvis” massinhämtning av bilder för att träna text-till-bild-verktyg som exempelvis Deviant Art har tagit fram – är båda grepp som inte kommer att fungera i längden, tror Palle Dahlstedt.

– Jag har varit med och diskuterat och publicerat kring upphovsmannaskap hos algoritmer i mer än tjugo år, och visst är det oerhört problematiskt med dessa system. Men på samma sätt är det ju problematiskt med mänskliga konstnärer som imiterar kollegor, och det har vi ju sett mycket av genom historien. Samtidigt är all konst derivativ, och om man lusläser Barthes berömda essä om ”författarens död” så handlar den egentligen om

En installation av Marion Carré i biblioteket på Ecole Nationale des Chartes, där tre matris skrivare skriver ut AI-genererade arkivtexter på pappersrullar. Del av verket *The post-truth archive factory*, 2021.

FOTO: SEB LASCoux

den ensklida författarens död – eftersom alla verk har många upphovsmän, och det är omöjligt att reda ut vem som gjort vad.

– Dessa försök till rättvisa åtgärder hos AI-företagen består huvudsakligen av att tagga bilder för att inte användas för träning av AI-modeller. De är lätta att kringgå eftersom bilder bearbetas och flyter omkring i olika format på nätet, där taggar lätt tappas bort. En variant skulle istället kunna vara att koda bort möjligheten att härma en viss konstnär i den generativa processen, i alla fall de som inte vill bli föremål för detta. Samtidigt är det just imitationen som är en av de egenskaper som har givit systemen så stor uppmärksamhet. Och det är också grunden för hur de fungerar, menar han.

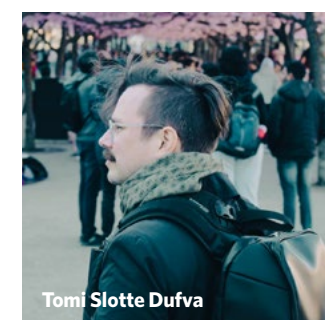
Palle Dahlstedt pekar på en viktig punkt som ofta glöms bort i debatten om AI-konsten som ”ett hot”. Han menar att AI-systemens produktivitet inte står i proportion till deras kreativa förmåga.

– De är helt avhängiga av mänskligt skapade bilder, och allteftersom deras egna bilder blir mer och mer spridda och kanske helt dominerar, så kommer de att få allt svårare att hitta något vettigt att träna på. Man tröttnar fort på vad som kommer ut, och man inser snart att ens egen påverkan på deras resultat är minimal. Lite som när man spelar på ett hemmakeyboard. Först är man överförtjust över att man med maskinens hjälp kan spela en häftig låt. Men efter ett tag inser man att vem som helst kan det och att det inte egentligen är skapande.

Liknande perspektiv uttrycker Tomi Slotte Dufva, konstnär och forskare inom artificiell intelligens, interaktivitet, teknik och konst på Högskolan för konst, design och arkitektur vid Aaltouniversitetet i Finland. Dufva lyfter att AI-konst redan utgör ett reellt hinder för många kreatörers inkomstmöjligheter, vilket medium det än gäller.

– AI utgör ett stort hot mot den kreativa industrin, som är en jätteviktig inkomstkälla för konstnärer. Men man bör ändå skilja på konst och kreativ industri, menar jag. Att göra konst är, och kommer att vara, en människocentrerad process. Konst är inte bara en slutprodukt, utan ett projekt som tar tid och involverar människans inre och yttre liv. Och det finns redan många konstnärer som använder AI på egna sätt, där de inte bara skriver en prompt i ett AI-verktyg, utan aktivt skapar med AI. Och det kan hända att AI-genererade bilder, text, och musik kommer att likna byråbilder och att illustrationer, texter och musik gjorda av människor allteftersom blir mer uppskattade. Datorer har i decennier varit bättre i schack, men ändå tycker vi mer om att följa människor som spelar schack än datorer som gör det.

PARISBASERADE MARION CARRÉ är konstnär, utbildare och entreprenör som utforskar förhållandet mellan konst, kunskap och artificiell intelligens. Hennes senaste konstverk gör ingrepp i offentliga arkiv och utforskar hur falska nyheter påverkar vår tillit till medier och offentliga register, där arkiven fungerar som både subjekt och material. Carré är även vd för Ask Mona, ett startupföretag som utvecklar AI-lösningar för att underlätta vardagen för kulturarbetare och för-

Tomi Slotte Dufva

FOTO: RIKIHIFI VISUAL

”Att göra konst är, och kommer att vara, en människocentrerad process.”

bättra upplevelsen för deras publik. Hon menar att bilden av kreatören har förenklats i debatten om AI-genererad konst.

– Jag tycker att det är väldigt begränsande att reducera kreativa personer till dem som skapar bilder, ljud eller texter. Det påminner mig om gränsen mellan konst och hantverk. En konstnär utför inte bara en konstnärlig handling vars resultat är en bild, ett ljud, en text. Hen gör mycket mer än så. Där finns en hel ström av idéarbete, och slutresultatet är frukten av en kreativ process, av en fram-och-tillbaka-diskurs. Detta är samma sätt att gå tillväga när vi som konstnärer arbetar med artificiell intelligens. Vi utvecklar ett koncept, vi bestämmer en uppsättning data eller algoritmer som vi vill använda, vi testar oss fram och tillbaka med maskinen, vi väljer ut och omarbetar maskinens förslag. Produktionen är bara en liten del av konstnärens arbete, och artificiell intelligens kan vara en mycket värdefull hjälp i denna fas.

Ett av de mest uppmärksammade fallen det senaste året där ett AI-konstverk prioriteras över mänskligt handgjorda konstverk var när Jason Allens helt genererade verk *Théâtre D'opéra Spatial* vann första pris i den digitala kategorin på Colorado State Fair. Marion Carré anser att den eldfångda debatten som följde efteråt inte ledde till att ordentligt belysa det mest avgörande skälet till att AI-genererad konst överhuvudtaget existerar – människans förmågor.

– Det är ett stort misstag att likställa konstnärliga verk och AI-genererade verk. Bara för att de ▶

båda resulterar i bilder eller texter eller andra kreativa verk betyder det givetvis inte att de utför samma typ av arbete. Att tro att artificiell intelligens kan åstadkomma samma resultat som en konstnär är att underskatta och kraftigt nedvärdera kapaciteten hos mänskligt tänkande.

Tomi Slotte Dufva påminner om att artificiell intelligens dock skapar uppenbart intressanta visuella verk som människor *inte kan* uppnå på samma sätt, och där "misslyckade" försök att uppnå realistiska avbildningar av exempelvis människor – det så kallade uncanny valley-uttrycket – alltmer börjar bli sin egen konstform. Han jämför med hur post-internetens estetik vällde fram på plattformen Tumblr på 00-talet och med den nya corecore-Tiktokbaserade estetiken. Dufva får medhåll av Palle Dahlstedt på den punkten.

– Här fokuserar man på något slags eftersträvad realism, som ju är en förutsättning för begreppet uncanny valley, vilket för mig blir till en onödig reducering av vad AI kan användas för – banal imitation. Mer intressant är ju när man använder

”Museer ser sig själva som kulturhistoriens väktare och kan därför ofta ha en viss oro för teknikens makt över världen.”

dess teknologier inte för att härma något på ett trovärdigt sätt, utan integrerar dem som ett av flera verktyg i en skapandeprocess. En annan aspekt är att det i mitt tycke är mycket intressantare hur en algoritm inte lyckas återge något på ett realistiskt sätt, på samma sätt som det intressanta hos en konstnär kan vara hur hen inte målar realistiskt, utan hur det faktiskt avviker från det perfekt realistiska. Jag brukar kalla det för "karakteristisk oförmåga". Så ofta är det mer intressant när ett AI-system inte lyckas imitera perfekt. Det är där det faktiskt tillför något.

Agnieszka Pilat menar att uncanny valley-

estetiken symboliserar paradigmskiftet vi ser nu.

– Konstinstitutioner är sällan snabba att omfamna ny teknik och kan inte hålla jämna steg med den innovation som kommer från Silicon Valley och andra teknikcentrum. Museer ser sig själva som kulturhistoriens väktare och kan därför ofta ha en viss oro för teknikens makt över världen. Thomas Campbell, chef för De Young Museum i San Francisco, påtalade denna maktdynamik i utställningen *Beyond the Uncanny Valley*, 2020, vilket förmodligen skedde just på det muséet på grund av dess närhet till Silicon Valley. Allt detta belyser bara klyftan som har uppstått mellan det gamla konstetablissemanget och den nya techklassen.

Hur kommer då det traditionella kulturlivet i Sverige att integrera AI-konsten? Hur kommer kulturpolitiken att hantera frågan – och hur kommer detta att återspeglas hos institutioner som Kulturrådet och Konstnärsnämnden, liksom på landets konsthögskolor? Palle Dahlstedt delar till stor del Agnieszka Pilats syn.

– Konstvärlden, till skillnad från musikvärlden, har svårt att ta till sig teknikrelaterad konst. Det

finns ett slags parallell verklighet, ibland kallad art & technology, mediekonst, eller motsvarande, där sådana uttryck får plats, men gallerikonstvärlden ser med stor skepsis på detta. Det tror jag tyvärr till stor del beror på okunskap, rädsla och på bristen på säljbara artefakter, vilket ju delas med många andra viktiga konstströrelser. Sedan kan man fråga sig om det egentligen finns en konstströrelse som kan dubbas till "AI-konst"? Alla de bilder som kommer ut ur Midjourney är nog inte att betrakta som konstverk förrän någon konstnär gör något av eller med dem.

– Gällande offentligt stöd så har stora AI-giganter som Open-AI och Deep Mind såklart inget behov av bidrag från Konstnärsnämnden eller Kulturrådet. Men självklart så måste våra kulturinstitutioner vara öppna för att stödja konstnärliga uttryck som använder sig av AI-teknologier i olika former. Historiskt brukar tyvärr etablissemang, med skolor, finansärer, kritiker, vara sena att acceptera nya uttryck. Men det kommer behöva ske, förr eller senare. ●

Erik Augustin Palm är en Tokyo-baserad kulturjournalist och tv-producent.

Vi skapar framtidens kultur

Yoshio Nakajima – Resa med solen
Till och med 12 mars 2023.

Ralph Nykvist – fotografernas fotograf
Till och med 30 april 2023.

Konst på kryss – Kunst på kryds
24 mars–23 april.

För mer information och fler utställningar och scenkonst, se dunkerskulturhus.se

PÅ **DUNKERSKULTURHUS**

Bli kulturskolepedagog.

Vi ger flera kurser på halvtid och halvdistan. Anmälan till höstterminen öppnar 15 mars.

su.se/did/kulturskoleklivet

Institutionen för ämnesdidaktik

Stockholms
universitet

Maskin- inlärning

Konstnärliga utbildningar står inför stora utmaningar kommande år. Men huruvida automatisering, digitalisering och AI ska integreras i kurser och läroplaner är en öppen fråga. Karolina Modig har träffat en rad företrädare för konst- och designhögskolor för en spaning in i framtiden.

TEXT: KAROLINA MODIG ILLUSTRATION: DENNIS ERIKSSON

FRÅGAN OM HUR AI ska hanteras och eventuellt integreras i utbildningar av alla slag böljar som en surfvåg fram och tillbaka över landets utbildningsväsen. Inte överallt naturligtvis, några skolor – däribland Hyper Island och relativt nystartade initiativet Mars College – har sedan en tid tillbaka AI som del i både utbildningsprogram och som integrerat undervisningsverktyg. Handelshögskolan i Stockholm har nyligen aviserat en riktning för att arbeta med AI ”som en vän, inte en fiende”, vilket innebär att de ska omstrukturera allt från tentafrågor till att lära studenterna att använda AI på ett humanintelligent sätt. Det kan handla om att ge studenterna Chat-GPT-genererade svar på frågor och be dem förklara varför svaren inte är tillfredsställande eller göra dem mer konceptuellt sammanhållna.

Hur ser då förhållandet mellan artificiell intelligens och landets högre konstutbildningar ut? Samtidigt som forskningen presenterar möjligheter för mer effektiva feedbacksystem, väcker AI:s egen skaparförmåga både fascination och oro. En studie publicerad i *Interactive Learning Environments* i juli 2022 visar hur ett djupinlärningsbaserat system för utvärdering av konstverk samt specifik, personlig feedback underlättade på en rad plan för konststudenterna, ▶

”Validering av kunskap sker hos oss inte i prov utan i handledning och examinationer som baserar sig på utställningar och andra förmedlingar, där det specifika i varje students konstnärliga arbete ställs i fokus. AI:s roll för detta lär förbli minimal.

FREDRIK EHLIN, PROREKTOR KUNGLIGA KONSTHÖGSKOLAN (MEJAN) I STOCKHOLM
FOTO: HÅKAN ELOFSSON

inklusive inlärningsprestationer, teknikacceptans, motivation och tillfredsställelse.

Parallellt med detta väckte programmeraren Jason Allens vinst i en av de största kategorierna på konstmässan i Colorado i USA global uppmärksamhet när det i efterhand visade sig att hans verk *Theatre d'opéra spatial* hade genererats genom AI-programmet Midjourney. I efterdyningarna lyftes bland annat frågor om huruvida det överhuvudtaget krävdes någon som helst konstnärlig process eller kunskap för att skapa verket. Allen menar själv att det absolut fordras färdighet för att ta fram AI-genererad konst med verkshöjd. ”Det är en hiskelig massa jobb!”, försäkrade han.

ARTIFICIELL INTELLIGENS ÄR till syvende och sist något de högre konstutbildningarna behöver förhålla sig till. På Beckmans designhögskola i Stockholm introducerades en rad AI-verktyg till förstaårsstudenterna på Visuell kommunikation redan 2021 – från hur man skapar en ”deep fake” till hur man genererar text och egna bildmodeller. Jonas Johansson, lektor i visuell kommunikation på skolan, säger att AI nu ytrar sig på flera vis även i andra kurser, främst i form av text och bild.

– Ett konkret exempel är hur markeringstext ersätts med en mer levande text som underlättar det typografiska arbetet. Utanför Beckmans märks det både inom utbildningsväsendet och i det stora allmänna intresset kring AI samt den diskurs som följer i form av etiska och juridiska samtal, eller de många exempel där kreativ upphovsrätt ställs mot väggen. Till skillnad från mer trendkänsliga tekniska innovationer som krypto och NFT passar AI in naturligt; även om det i viss mån nu sensationaliseras är det en del av en naturlig evolution. Vi kan få text uppläst för oss på flera språk med flera röster. Vi kan skapa passande bilder för att beskriva text istället för att behöva vända oss till bildbibliotek. Istället för att googla kan vi fråga en AI vars svar är mer pedagogiska än en länklista.

Jonas Johansson tillägger att detta inte är något som märks nämnvärt på Beckmans och att han tror att syftet är just att det inte ska märkas, utan snarare bli en naturlig del av den kreativa vardagen.

På Kungliga Konsthögskolan (Mejan) i Stockholm är AI:s roll enligt rektor Sanne Kofod Olsen och prorektor Fredrik Ehlin ännu ytterst liten.

– Validering av kunskap sker hos oss inte i prov, utan i handledning och examinationer som baserar sig på utställningar och andra förmedlingar, där det specifika i varje students konstnärliga arbete ställs i fokus. AI:s roll för detta lär förbli minimal, inte minst för att de kunskapsprocesser det handlar om sammanväver många olika relationer, sammanhang och kompetenser, förklarar Fredrik Ehlin.

Skolans ledningsgrupp har dock berört möjligheten att addera digitala läromedel, som skulle kunna vara AI-applikationer, för att introducera studenter till användningen av vissa maskiner i verkstäderna.

– Det skulle i så fall ske för att avlasta våra lärare i verkstäderna och låta dem fokusera på mer kvalificerade uppdrag, säger Fredrik Ehlin.

PÅ HDK/VALAND I Göteborg forskar professor Elena Raviola på konsekvenserna av automatisering och intelligenta algoritmer på kreativt arbete, dess organisering och dess värde. Hon har även ett pågående forskningsprojekt om hur AI designas och används i offentlig övervakning av nationella gränser.

– Det har sina fördelar att vara en del av en så bred miljö som Göteborgs universitet är, eftersom vi kan samarbeta med andra fakulteter där kunskap och intresse för AI finns. Hur teknik påverkar etik och estetik och omvänt är en grundläggande frågeställning i vår utbildningsmiljö och något som både intresserar studenterna och kommer fram genom deras konstnärliga undersökningar, säger Raviola.

Alessandra Di Pisa är studierektor på Malmstens Linköpings universitets utbildning för hantverk och design. Hon ser att AI-teknik kan komma att få stor inverkan både på formgivning som praktik och ämnesområde samt för utbildningen, men att det ännu inte har påverkat skolans utbildning på ett konkret sätt.

– Konsten har ju ständigt utvecklats i tandem med den tekniska utvecklingen och möjliggjort

nya former och konceptuella ingångar. Olika AI-verktyg erbjuder redan nu spännande möjligheter för kreatörer att utforska och använda i sina skapandeprocesser. De har nu börjat nyttjas inom vissa designutbildningar och kommer i framtiden troligtvis att ses som självklara inom kreativa utbildningar. AI-verktyg som Stable Diffusion och Chat GPT öppnar för spännande diskussioner kring begrepp som kreativitet, originalitet, agens och medvetande. Att produkter som länge har betraktats som resultat av unika mänskliga kreativa förmågor nu kan produceras så enkelt av en teknologi som saknar ett medvetande, och därmed en subjektiv intentionalitet, betyder att vi kan behöva omdefiniera dessa begrepp i framtiden.

Bland de utmaningar som AI kan medföra för konsten och konstutbildningar nämner Di Pisa främst upphovsrättsfrågan kring bildmaterial.

– Vi bör även förhålla oss kritiskt till hur en AI tränas, eftersom det finns risk att den output som genereras ger uttryck för olika former av partiskhet, till exempel reproduktion av innehåll som okritiskt förstärker vissa normer eller osynliggör kulturella uttryck och vissa grupper i samhället. AI-verktygens till synes kreativa output skulle också kunna utgöra en konkurrerande faktor för kreatörer inom vissa kreativa områden.

Hon uppmärksammar att det inom utbildningsvärlden talas mycket om problemen med en ny form av ”plagiering”, det vill säga att

”Hur teknik påverkar etik och estetik och omvänt är en grundläggande frågeställning i vår utbildningsmiljö och något som både intresserar studenterna och kommer fram genom deras konstnärliga undersökningar.

ELENA RAVIOLA, PROFESSOR PÅ HDK/VALAND I GÖTEBORG

VIDGA DITT YRKE

Konst- och hantverkspedagogik på Nyckelviksskolan kan vara starten på en ny yrkesbana för dig.

Konst- och hantverkspedagoger återfinns inom många olika områden i samhället, inom rehabilitering, daglig verksamhet, äldrevård, integrationsprojekt eller psykiatri. De kan även arbeta på folkhögskolor,

inom kulturskolan och andra konstutbildningar, på fritidsgårdar eller på museer.

Detta är ett unikt tvåårigt program som förenar praktiskt arbete inom konst och hantverk med teori och tillämpning. Ansökan och arbetsprover senast 22 maj.

Mer info: nyckelviksskolan.se

NYCKELVIKSSKOLAN

Annonsera i KONSTNÄREN

Kontakta Hans Flygare
hans@annonshuset.se
tel. 076-116 50 01

Konstnären

”Att produkter som länge har betraktats som resultat av unika mänskliga kreativa förmågor nu kan produceras så enkelt av en teknologi som saknar ett medvetande, och därmed en subjektiv intentionalitet, betyder att vi kan behöva omdefiniera dessa begrepp i framtiden.

ALESSANDRA DI PISA, STUDIEREKTOR PÅ MALMSTENS LINKÖPINGS UNIVERSITETS UTBILDNING FÖR HANTVERK OCH DESIGN

FOTO: MIA KAANALAINEN

studenter felaktigt utger sig för att vara producenter av ett visst innehåll, vilket kan försvåra bedömningen av studentens ämneskunskap. Men trots uppmärksammandet av diverse utmaningar har Malmstens alltså ännu inte landat i några konkreta beslut kring AI-integrering. På Beckmans ser Johan Jonasson den något långsamma utvecklingen som ett resultat av skepsis och kunskapsbrist.

– På avdelningen Visuell kommunikation förs informella diskussioner kring ämnet, på vilket sätt det kan synas i exempelvis arbetsprovsuppgifter eller hur vi bedömer innehåll som skapats antingen helt med AI eller AI-assisterat. Under flera år har jag försökt förmå andra lärare att väva in AI i sina kurser, men intresset har varit svalt.

Anledningarna är nog flera, men det handlar säkerligen om en stor skepsis samt brist på kunskap/intresse. Vi har dock startat en studie-cirkel för nyfikna studenter och personal där man diskuterar nyheter inom AI och dess potentiella konsekvenser.

NÄR DET GÄLLER dessa potentiella konsekvenser hävdar Mejans Fredrik Ehlin med säkerhet att den konstnärliga praktiken – trots AI:s ökade betydelse i våra liv och därmed också i konsten – inte kommer att ersättas av AI.

– Den kan användas för att göra konst och den kan bli material att göra konst av, men det är inte så att AI blir den maskin som ersätter konstnären och konstutbildningen. Det finns flera skäl till det,

och det viktigaste är att samtidskonsten genereras i interaktionen mellan konstnär och sammanhang, vilket åtminstone än så länge är alldeles för komplext för att ”artificialiseras” av kod.

FREDRIK EHLIN MENAR att konstutbildningen är ett utmärkt exempel på det, då studenterna i regel arbetar med sina projekt i nära utbyte med dels många olika lärare och studenter, dels andra personer, institutioner och sammanhang utanför högskolan.

– Komplexiteten i sammanvävningen av relationer, tillfällen och färdigheter som får konsten och utbildningen av konst att uppstå, är något unikt. AI kan inte ersätta de processer med vilka konst görs och som gör konst till konst, men det kan

givetvis användas av konsten och konstutbildningen som ett verktyg och material.

Beckmans Jonas Johansson tycker att hela frågan om AI:s skaparförmåga och hur man bör förhålla sig till den känns förlegad. Han ser inte heller verktyg som exempelvis DALL-E 2, Midjourney och Stable Diffusion som något revolutionerande.

– Vi kan redan, med till exempel Fiverr, förfråga en design och få svar efter några timmar. Den stora skillnaden är hastigheten och mängden data som genereras. Det är mer intressant att diskutera hur vi som kreatörer förhåller oss till att skapa kontra att curatera. Även i vårt eget skapande finns det ett mått av självcuratering, men i och med den design som verktygen har idag ▶

”Försök skapa en fantasifull AI-bild och sedan gissa vad prompten är. Du kanske träffar någorlunda, men du kommer aldrig att träffa 100 procent rätt. Inte ens en AI kan förstå en annan AI:s bild, alltså vilken text (prompt) som föranledde bilden.

JONAS JOHANSSON, LEKTOR I VISUELL KOMMUNIKATION PÅ BECKMANS, STOCKHOLM

Ta klivet!

Läs till kulturskolepedagog (90hp) med inriktning konst hos oss. Krav på förkunskaper är motsvarande 120hp inom ett konstnärligt ämne.

SÖK 15 MARS - 17 APRIL

WWW.MHM.LU.SE

LUND UNIVERSITY
FACULTY OF FINE AND PERFORMING ARTS

Dalslands konstmuseum 11 mars–14 maj

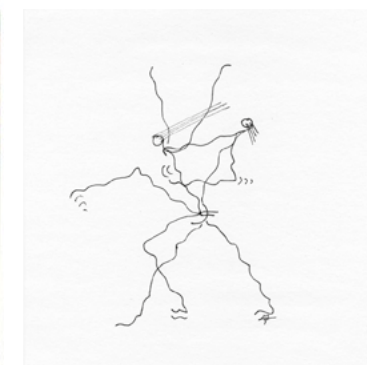
Fri entré

ÖVRE HALLEN:
Tilpo

NEDRE HALLEN:
Sonja Nilsson

GALLERIET:
Efva Lilja

ÖPPETTIDER:
onsdag–söndag 11–17
Upperud, 464 40 Åsensbruk
Tel: 0530-300 98
www.dalslandskonstmuseum.se

Dalslands konstmuseum

” Vi är oroliga för att det vi skapar inte är unikt, inte har unika särdrag, och jag ställer mig frågande till hur nytänkande både konst och utbildning är idag.

kvantifieras valmöjligheterna något oerhört. Vi är nyfikna, och precis som en Youtubealgoritm matar AI oss med bilder och innehåll som vi lockas av. Det är viktigt att vi pratar om vad alla valmöjligheter gör med vårt skapande, självförtroende och vår förmåga att ta viktiga beslut.

Jonas Johansson ser generellt få hot med AI, även om det faktum att fler kommer att kunna skapa bildmaterial av en viss verkshöjd kan komma att minska antalet uppdrag för utbildade designere.

– Samtidigt höjs ribban, och dem vi utbildar kommer fortfarande att ligga i framkant. De som väljer att inte inkludera AI på något vis i sitt konstnärliga skapande eller utbildning kommer att kunna fortsätta med sitt arbete, men missar chansen att utveckla det egna skapandet.

På HDK/Valand ser man AI som ett verktyg som blir alltmer intressant för konstnärliga under-

sökningar i takt med att det blir en större del av vår kultur.

– Det är så konsten fungerar. Att se AI som ett hot är inte konstruktivt, men man behöver samtidigt lära sig att förhålla sig kritiskt och ansvarsfullt till ämnen som man behandlar. AI lär helt enkelt bli en del av det kulturella material som konstnärer arbetar med och utnyttjar. Konst och teknologi är ett av våra prioriterade utvecklingsområden, och samtidigt som vi tar fasta på teknikens möjligheter finns alltid det kritiska perspektivet närvarande, svarar Elena Raviola på frågan om AI i utbildningen.

JOHAN JONASSON TYCKER att störst vikt bör läggas på frågor om hur skapandet kan komma att utvecklas: hur mycket vi förlitar oss på vår egen förmåga kontra en AI:s förmåga, vilka genvägar vi kommer att ta och vilka nya metoder som behöver utvecklas.

– Jag tror dock att vi alltid kommer att kunna se skillnad på en amatör och ett proffs, oavsett verktygets höjd. Tutorial-kulturen har redan fört med sig den frågeställningen, och allt som oftast imponeras vi av portfolior som inte skiljer sig från sådant som finns några få knapptryck bort.

Den stora möjligheten, menar han, ligger i fusionen och kedjereaktionen; det vi oftast pratar om som ett urvattnande av kultur och som var i ropet i början på 00-talet.

– Fusion: asiatiskt möter skandinaviskt. Idag kan fusionen vara Salvador Dalí möter Halmstadgruppen möter afrikansk kultur möter en regnbågsfärgpalett. Kombinationerna är oändliga, och vad leder de till? I AI-modellernas utvecklande har de tränats på bilder. Vad är det som kristalliseras från dessa och hur kan de komma att öppna upp för något vi inte kan förutspå? Försök skapa en fantasifull AI-bild och sedan gissa vad prompten är. Du kanske träffar någorlunda, men du kommer aldrig att träffa 100 procent rätt. Inte ens en AI kan förstå en annan AI:s bild, alltså vilken text (prompt) som föranledde bilden. Inom konst tittar vi ofta på ett verk och försöker förstå hur det blev en verklighet. Vi tittar på brev och försöker förstå samtiden just då – vi generaliserar det som en ism. Nu har vi ”promptismen” och den förstår sig varken vi eller AI:n på. Vi är oroliga för att det vi skapar inte är unikt, inte har unika särdrag, och jag ställer mig frågande till hur nytänkande både konst och utbildning är idag. ●

PETER GUESCHWIND

Isuskytt som blinkar lite ut fas
med vinkande
- Ibland lyser bled samtidigt
EU del av storn tablän.

Efterbil
scen 1: popcorn
popcorn upplyrt med led dioder i not, med random blinkande ljus samt ljud av poppande popcorn.

Coca Cola mugur med belysning i uti
EU statiska för att definierat rummet
EU annat godis, med enkel animation.
Kex en pära
cheese doodles som ibland flyttar sig

Arkitektur / rum som skakar

Grupp med stolar i mitten
Görelin

Profande berrim

15 FEB → 2 APR

BONNIERSKONSTHALL

virtuella verktyg

hot eller möjlighet?

I minst 30 000 år har människan varit den enda varelsen vi känner till som kunnat frambringa ett konstverk. Att tänka ut, processa och sedan gestalta något meningsfullt har under hela konstens historia varit något helt unikt för oss som art. Men nu har en ny generation artificiell intelligens förändrat detta i grunden. En ny agent, låt vara ett mjukvaruprogram kan på ett ögonblick skapa något som ser till synes genomtänkt, organiserat och kanske till och med kreativt ut. Men även analys av konst är något som denna nya teknik kan användas för, ett schweiziskt företag har utvecklat Art Recognition som

2021 verifierade att ett omstritt verk av Renoir faktiskt målats av konstnärens hand. Med 80,58 procents sannolikhet, menade programmet. Även om denna kalla siffra inte helt är betryggande för dem som och investerat liv och leverne i konstens tjänst, är det faktum att datorer kan visualisera och generera något som tidigare krävts ett halvt liv för att klara av ingen liten sak.

KONSTNÄREN har skickat ut ett antal frågor om teknikens betydelse för konsten till experter av olika slag, inklusive konstnärer, forskare och filosofer över hela världen. Här är deras svar.

TEXT: ROBERT STASINSKI ILLUSTRATION: KRISTOFFER ZETTERSTRAND

VERK
KRISTOFFER
ZETTERSTRAND
The Backyard, Olja på
duk, 2019-2022.

Mathew Dryhurst

Konstnär och forskare, grundare av Spawning som arbetar med konstnärliga AI-rättigheter.

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Det tekniska och kulturella landskapet från idag muterar till något ganska främmande. Det finns många problem med AI och krypto, mina två huvudområden, och där tror jag att huvudfrågan är bristen på kunskap inom kulturella sfärer och de krafter som styr detta skifte.

– Alltför länge har tekniska frågor satts i karantän i marginella hörn av kulturella och konstnärliga utbildningar och diskussioner; ofta behandlas de som områden för framtida spekulation snarare än angelägna frågor av stor betydelse. Det pågår utsökta debatter om framtiden för media, konstnärlig praxis och ekonomi, men dessa samtal når sällan konsten och konstnärerna i någon relevant bemärkelse. Jag tror att många delar av konsten sitter fast i industriella och institutionella strukturer från förra seklet, och vetenskapen att våra liv och ekonomier bara kommer att bli än mer intrasslade i olika nätverk och digitala verktyg har inte sjunkit in, på gott och ont.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Jag tror att vi måste försöka smälta att konstinstitutioner på gott och ont under detta århundrade befinner sig i nedförsbacke vad gäller påverkan på teknologi. Denna latens måste adresseras för att institutionerna

ska kunna leva upp till sin uppgift att skapa samtal om konst och kultur. Jag kan i mycket högre grad ha ett välinformerat samtal om maskininläringens utmaningar och möjligheter på Discord än på de mest överdådigt finansierade kulturinstitutionerna. Jag hoppas att konsten kan bli mer preskriptiv och mindre reaktiv.

Hur arbetar du med dessa frågor just nu?

– Holly Herndon och jag jobbar med ett antal AI-forskningsprojekt och planerar flera utställningar. Holly+ kommer att gå in i en ny fas i år när vi experimenterar vidare med att decentralisera Hollys digitala identitet. Vi har även grundat Spawning, en organisation som bygger verktyg för att alla ska kunna ta kontroll över sina verk innan de blir till AI-träningsdata. För att testa detta har vi samarbetat med Stability AI för att skapa konstnärliga ”opt-outs”, där konstnärer kan välja om deras verk ska ingå i kommande version av Stable Diffusion eller inte. Med tiden tror jag att fler kommer att hålla med oss om att samtyckesdata är bättre för både konstnärer och AI.

...

Arijana Kajfes

Konstnär

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Det kommer att bidra till att det mer programmatiska (kvantitativa), tekniska, illustrativa tänkandet där idé-utförande-kedjan är någorlunda linjär och endimensionell, som en del dålig samtidskonst, också kommer att

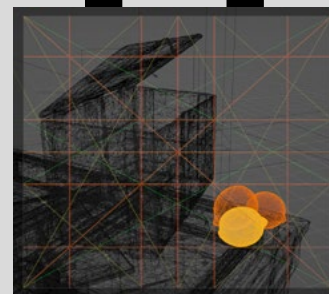
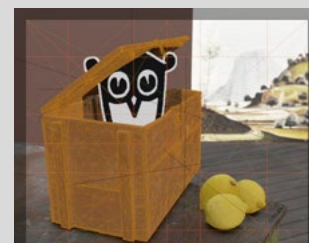
kunna utföras av AI. Då kan konstnären återgå till den intuitiva, oförutsägbara, irrationella, misstagsdrivna processen och låta den leda till oberäkneliga resultat. Skapandeprocessen befriad från krav på formulering och projektering kanske till och med kan uppvärderas. Utan programmering kan en AI inte agera i nuläget, men det kan vi. Med det sagt, ibland kan en AI med komplexa algoritmer skapa intressantare resultat än en trångsynt konstnär.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Posthumana frågor blir alltmer aktuella och de är dessutom utmanande, nästan lite självutplånande. Även om jag är lite gammaldags i sammanhanget och har idéer om den mänskliga naturen – humanismen – som går tillbaka till förra seklet, så tror jag att man kommer att behöva diskutera grundläggande värderingar på ett helt annat sätt när människan inte längre är i centrum. I ett samtal jag hade nyligen med en kollega om demokrati-begreppet i ett-post-humant samhälle kom vi fram till att det kanske borde omdefinieras till vegetativ solidaritet. Vid närmare eftertanke är animistisk solidaritet kanske bättre.

Hur skulle du vilja arbeta i denna nya digitala framtid?

– Jag är intresserad av att genom de nya teknikerna få bekräftat att vi lever i en mer mångdimensionell värld än vad vi förstått, som kanske även har existerat men gått förlorad med industrialismen och förslavningen av människan i ett produktionsmaskineri. Det är ett varande/seende jag gärna vill se blomma ut på riktigt, inte bara i konsten utan även i vardagen, där en del problem som mänskligheten fortfarande står och stampar med idag framstår som helt irrelevanta. Jag tror inte att jag kommer att hinna uppleva en värld som inte är antropocentrisk men kanske ändå en värld där vår mänskliga existens blir mer relationell och därmed blir del av en rikare och mer omfattande medvetenhet så att vi kan lämna de begränsningar vi skapat bakom oss. ▶

VERK

KRISTOFFER ZETTERSTRAND
Lemons and owl, Olja på duk, 2023.

"Jag välkomnar AI med öppna armar"

Kristoffer Zetterstrand är numrets omslagskonstnär och har under 30 år arbetat med en kombination av nya digitala verktyg och traditionellt skiktmåleri. Här beskriver han närmare sin process och sina tankar kring konstens tekniska utveckling.

Berätta om din process där digitalt och analogt möts på ett ganska oväntat sätt.

– Jag målar väldigt klassiskt, olja på duk, med en egen skiktmåleriteknik som jag utarbetat under många år. Tekniken är mer lik holländskt eller italienskt 1600-tal än franskt 1800-tal om man ska jämföra, men alla mina motiv gör jag i datorn. Jag bygger upp scener i 3D-program – ett slags 3D-stilleben eller digitala scenografier, där jag kan experimentera med kompositionen och ljussättningen och allt möjligt. Jag samlar in bildobjekt från tidigare måleri,

bygger arkitektur, inredning och kulisser, jag skulpterar landskap och figurer, bestämmer atmosfär och väder och placerar lampor. Ofta gör jag hundratals test-renderingar innan jag kommer fram till ett färdigt motiv. Sedan översätter jag motivet till måleri.

Du använder en rad olika verktyg, inklusive 3D-program, AI-generatorer och traditionellt oljemåleri. Hur ser du på konstnärens roll i en alltmer teknifierad tid?

– Sedan slutet av 90-talet har jag experimenterat med digitala verktyg. Jag använde mig av de tidiga bildredigeringsprogrammen, senare spelmotorer och 3D-program samt nu även VR och AI. Varje ny teknik ger möjlighet till nya upptäckter, och experimenterandet med dem är en källa till kreativitet för mig. Jag testar alla metoder jag kan hitta för att skapa bilder som intresserar mig. Väldigt mycket har det varit just

det snubblande utforskandet, när man inte riktigt lärt sig verktyget – som har gett mig mest. Missuppfattningen, när något går fel i programmet eller buggen i spelet som bryter illusionen. Det finns ögonblick av visuell överraskning som jag letar efter, och inte sällan är det misstagen jag gör som blir de mest givande.

Använder du i högre grad AI i din process?

– Ja, jag använder AI som en sorts assistent i ateljén. Med program som Stable Diffusion och projekt som till exempel. Hugging Face kan man personalisera och styra verktygen mer efter sin egen vilja, och det gör att man är mindre beroende av de förinlärda bildbankerna. För det mesta kommer AI:n med korkade förslag, men ibland upptäcker jag att den har en poäng och kan bygga vidare på det. Jag ser fram emot att vidareutveckla detta förhållande. Jag tycker det hela är väldigt spännande, och jag är inte orolig för integrationen i det konstnärliga arbetet – jag välkomnar det med öppna armar.

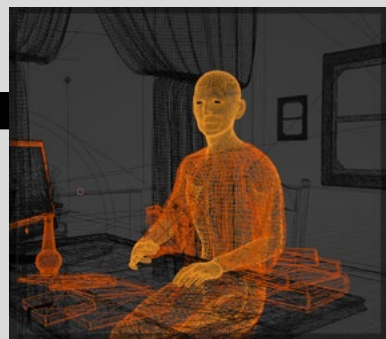
Ser du några faror eller problem med fler digitala och "smarta" verktyg i våra liv, inklusive i det konstnärliga arbetet?

– Vi står inför en revolution på AI-området som kommer vara minst lika omvälvande som internet varit. En ny generation kommer att växa upp och ta för givet att man kan prata med tv:n och be den visa en film som man själv hittat på. Jag tror att vi kommer uppfatta att de processer som styr en artificiell intelligens är väldigt lika dem som vi själva styrs av och att det skrämmande kanske inte kommer att vara hur mänsklig AI:n är, utan hur robotlika vi själva är. Kreativa processer hos människor är just processer, något som AI är väldigt bra på att härma. Men det är ingen idé att hänga läpp över en oundviklig förändring. Vi har getts en låda med nya verktyg, och vi kan bemästra dem och använda dem för vårt eget syfte. Även om verktygen pratar tillbaka.

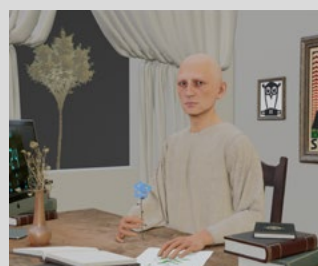

ARIJANA KAJFES

"Ibland kan en AI med komplexa algoritmer skapa intressantare resultat än en trångsynt konstnär."

3d-skisser från skapande-processen av *Forget-me-not*, 2022.

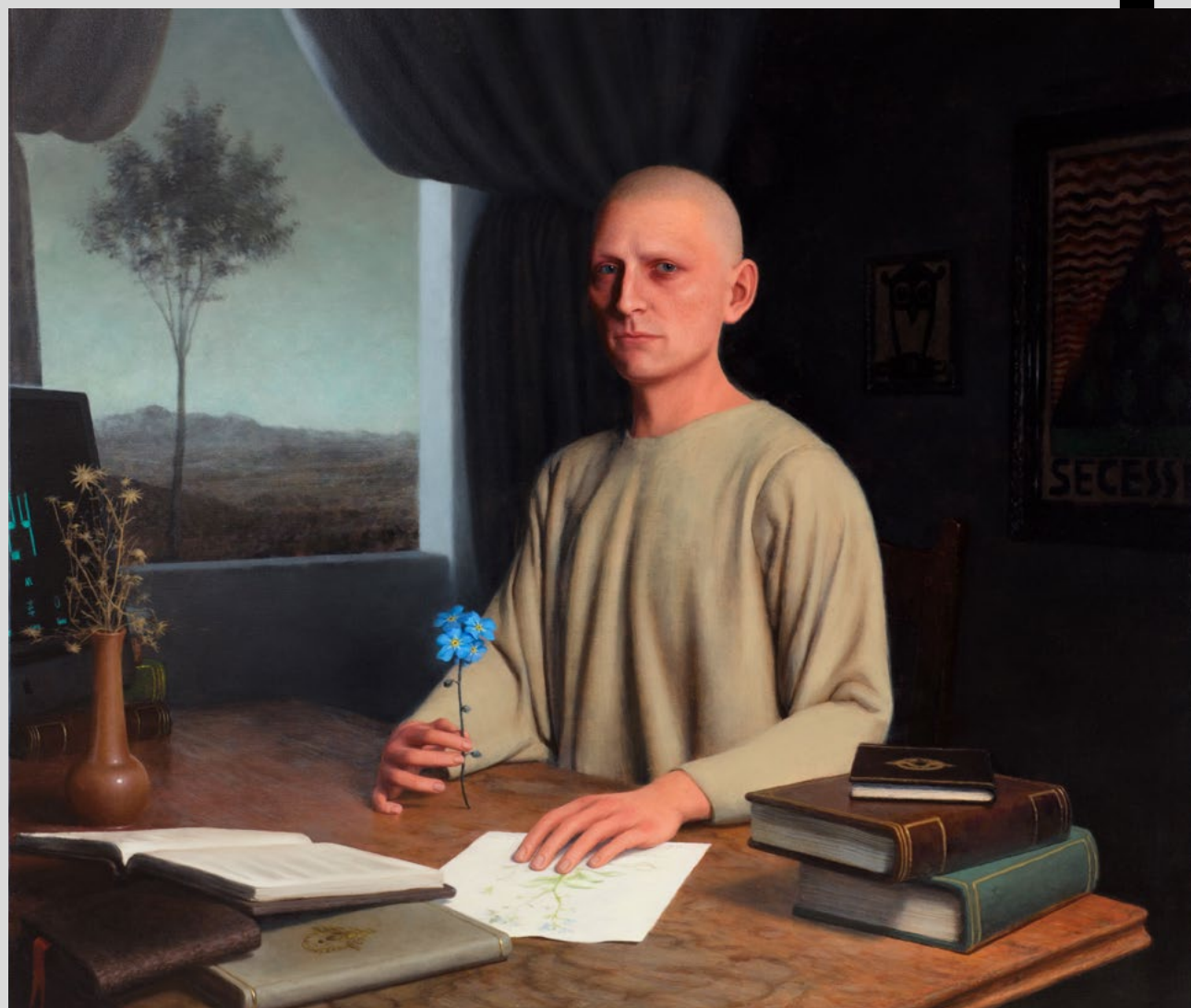

KRISTOFFER ZETTERSTRAND

”För det mesta kommer AI:n med korkade förslag, men ibland upptäcker jag att den bar en poäng och kan bygga vidare på det.”

VERK

KRISTOFFER ZETTERSTRAND
Forget-me-not, 2022,
Olja på duk.

Tove Kjellmark

Konstnär

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Folk säger att jag har en respektlös inställning till avancerad teknologi. Jag förstår inte riktigt vad de menar. Är inte det roligaste med nya konstnärliga verktyg att testa gränserna för vad de kan användas till?

– Om en viss maskin är utformad för detta, vad händer om jag gör så här istället? Jag älskar den digitala världen för där är det så lätt att skissa och leka med skalor. Jag kan exempelvis krypa in i och undersöka insidan av en digital modell av min egen kropp eller använda den som en planet i en VR-värld. Vi kan vända ut och in på former med ett enda knapptryck.

– Jag tänker att mänsklighetens rädsla för det okända är vårt största hinder. Allt handlar bara om vilken inställning vi har.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Varför inte omfamna det okända? Fokusera på alla potentiella och vitaliserande möjligheter till nya upptäckter och nya dimensioner som dessa nya material, verktyg och tekniker för med sig. Våga ta mer risker! Vidareutbilda dig om det känns läskigt. Det viktigaste är att lita på den konstnärliga processen och att inte göra skillnad på vad det är för verktyg, arbetsmetod eller material som används. Funkar det så funkade det.

Hur arbetar du själv i denna digitala utveckling?

– Jag fortsätter att undersöka det

TOVE KJELLMARK

”Är inte det roligaste med nya konstnärliga verktyg att testa gränserna för vad de kan användas till?”

omätbara med nya avancerade mätbarhetsverktyg, såsom motioncapture, värmekamera och AI. Jag sitter på det största inmäta arkivet av hästar i rörelse som finns i hela världen, och jag har bara börjat skrapa på ytan för vad som går att göra med det. Sedan år 2006 har jag använt robotik, programmering, AI, 3D-skanning och additiva tekniker som verktyg parallellt med akvarellmåleri, lera, gips, kol och annat. Jag arbetar alltid intuitivt och litar på den konstnärliga processen. Min nyfikenhet får mig att släppa kontrollen. När Midjourney kom så testade jag direkt att mata den med handgjorda skisser. Jag ville se hur AI:n uppfattade dem och hur jag kunde använda den. Det krävs många timmars arbete, ibland veckor, innan jag tycker att vi fått till något intressant.

Mike Pepi

Skribent och kritiker

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– AI behöver konst mycket mer än konst behöver AI. Jag vill citera Lewis Mumford: ”Om du dyrkar en maskin är det något fel på din religion.”

Vilka frågor ser du som mest brännande

för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Vem vill ha AI-konst?
– Vill vi använda prompts för att göra konst?
– Hur tjänar det konstruktivt konstitutionen?
– Varför har vissa artister drivits till detta?

– Hur ska vi tala om stil inom AI-konst?
– Kan vi på ett meningsfullt sätt uttala något om den generativa konstens så kallade framgång och vad som kan vara fasta, varaktiga tolkningskriterier för att göra generativ konst?

Hur arbetar du själv med dessa frågor?

– Jag jobbar på att svara på frågorna ovan och arbetar på en bok i ämnet. Huvudmålet är att skapa en kritisk modell för framtiden för generativ konst och så kallad kreativ AI.

Jonas Löwgren

Professor i interaktions- och informationsdesign, Linköpings universitet

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Jag är ingen konstnär, men som konstkonsument ser jag fram emot konstnärliga perspektiv på nya tekniska verktyg som kan hjälpa mig och andra att tänka bredare (och kanske klokare?) kring teknisk utveckling.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

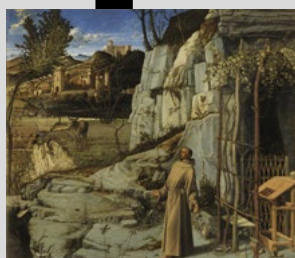
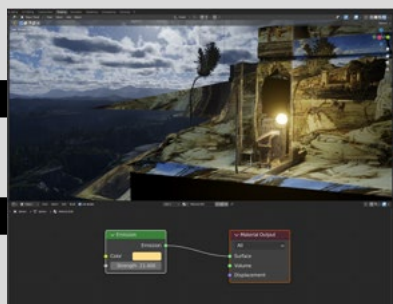
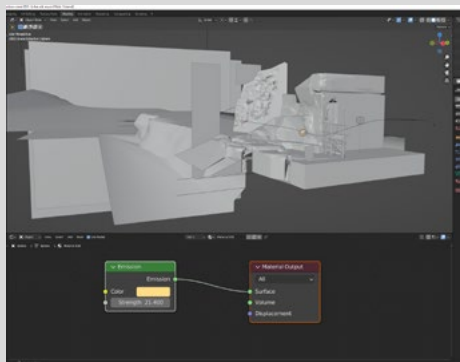
– Som interaktionsdesigner är den

JONAS LÖWGREN

”Att designa med digitala material innebär att jag aldrig kan känna mig fullärd, eller ens halvbra, när det gäller materialkunskande.”

FOTO: THOR BALKHED

KRISTOFFER ZETTERSTRAND

”Det är ingen idé att hänga läpp över en oundviklig förändring. Vi bar getts en låda med nya verktyg, och vi kan bemästra dem och använda dem för vårt eget syfte.”

VERK

KRISTOFFER ZETTERSTRAND
The orb, Olja på duk, 2022.

digitala tekniken mitt designmaterial. Det är ett föränderligt material som ständigt erbjuder nya möjligheter. Att designa med digitala material innebär att jag aldrig kan känna mig fullärd, eller ens halvbra, när det gäller materialkunskande. Det kan jag leva med; det är kul att lära nytt. Men en sak som jag kunnat ta för given är att de digitala materialen är passiva och reaktiva. Om jag vill att de ska bete sig så är det jag som initierar det och bestämmer hur de ska bete sig. De flesta metoder och tankefigurer jag använder som designer och designlärare förutsätter passiva och reaktiva material.

– Med den senaste AI-vågen aktualiseras tanken – igen – om system som agerar mer eller mindre självständigt, som är agentiva snarare än passiva och reaktiva. Det praktiska och teoretiska kunnande vi har inom interaktionsdesign känns då ganska otillräckligt. Så mina huvudfrågor är: Vad behöver vi kunna och veta för att designa bra agentiva system? Och vad är egentligen bra agentiva system?

Andrea Nordwall

Konstnär och lektor vid Blekinge tekniska högskola

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Teknik är materialiserad makt och kan därför aldrig vara neutral. Den vill något. Vi vill något genom den. För mig är de här teknikerna ett slags ny reproduktionsålder som på olika sätt omförhandlar fasta värden.

– AI gör det som tidigare var unikt mångfaldningsbart, blockkedjor utlovar att göra det digitala och kopierbara unikt och varufierat. Tekniker som XR och 3D-printning blir förlängningar av en digital omformbarhet in i det fysiska och kognitiva. Men på vems villkor?

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Vi behöver fundera på vad det är för underliggande perspektiv som

ANDREA NORDWALL

”Är det något vi borde distansera oss från är det snarare hur AI görs till en manipulativ aktör i stora kommersiella system.”

förverkligas genom tekniken och vilka nya verkligheter den skapar istället för att förenkla tekniken för att bli en rolig gimmick eller upphaussad trend. Det gör teknikföretag som säljer produkter och tjänster tillräckligt bra själva.

– Inom det digitala bildområdet är det allt svårare att urskilja vad som är AI-genererat och inte, i takt med att AI på ett sömlöst sätt integreras i olika bildproduktionsprocesser. Det riskerar att relativisera bort konstnärskap – och samtidigt också generera ny-autentiska motrörelser som vill hitta tillbaka till

en ”äkta” och kanske teknikfri konst. Jag tror det är ett misstag att distansera sig från bort från AI-teknik som något ”omänskligt” eftersom den är förlängning av det mänskliga. AI-modeller byggs av människor och är levande samlingar av mänskliga erfarenheter och kunskap. Är det något vi borde distansera oss från är det snarare hur AI görs till en manipulativ aktör i stora kommersiella system. Tekniken behöver inte användas så, och jag tror att vi kommer att se fler institutioner och konstnärskap upptäcka det.

Hur arbetar du själv i denna digitala utveckling?

– Jag är intresserad av att arbeta vidare med AI och maskininlärning som konstnärligt material, särskilt i relation till makt, men även till hur minnen och framtid formas genom bilder. Just nu arbetar jag med ett projekt där jag använder AI för att omvandla bilder av städer och stadslandskap till de ruiner de en gång kommer att bli. Jag tänker att vi lever i en tid där vi undrar om våra samhällen kommer kunna finnas kvar, och jag tror att konsten kan vara en viktig plats att mötas kring detta. Där tror jag AI fungerar som en samtidsspegel som låter oss snegla in i olika framtider.

UTSTÄLLNINGAR
VÅREN 2023

ISAK ANSHELM

VERA FRISÉN 18/3 – 30/4

KRISTER HÄGGLUND t.o.m. 30/4

KONSTHALLEN
KULTURENS HUS
NORRA HAMN • LULEÅ

För uppdaterat program • www.kulturenshus.com/konsthall

Fyra nummer för 275:-

Ge bort en prenumeration på Konstnären!

KONSTNÄREN är Sveriges enda tidning som följer utvecklingen av konstnärsrollen och konstnärers arbetsförhållanden och är oundgänglig för att förstå vad det innebär att verka som konstnär idag. I **KONSTNÄREN** introduceras konstnärer, forskare, curatorer, gallerister och andra centrala personer liksom samtida tendenser i konstvärlden genom intervjuer, reportage, litterära texter, krönikor och bildessäer.

För mer info läs in qr-koden eller gå in på kro.se/forms/prenumerera

Pernilla Glaser

Författare, metodutvecklare och processledare

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Konst och kultur har ett i grunden mer avspänt förhållande till ny teknologi än något annat fält. Man undersöker både lekfullt och kritiskt. Det beror på att konst alltid har utforskat vad en ny teknik kan betyda och vilka möjligheter den erbjuder. Samtidigt är den snabba teknikutvecklingen inte avspeglad riktigt i konsten och förvånansvärt lite utforskad som samhällsfenomen, med vissa undantag där till exempel övervakningssamhället diskuteras.

– Det är ett problem att mycket av den nya och inte längre så nya tekniken fortfarande är otillgänglig på olika sätt. Till exempel 3D-printern som

har funnits ett bra tag och inte längre är kostsam att köpa. Men den kräver fortfarande specifik och omfattande kompetens för att kunna hanteras. En snabbgoogling visar att en grundkurs på två dagar landar på tiotusen, minst. Massor av pengar för de flesta. Tänk om det fanns specifika stipendier att söka till exempel hos Konstnärsnämnden, riktade mot kompetensutveckling inom ny teknik? Och vistelsestipendier där konstnärer kunde lära av och med till exempel arkitekter som arbetat i CAD och med print länge. På samma sätt är robotik fortfarande relativt kostsam men har otroliga möjligheter för konsten. AI och blockkedja är både maximalt tillgängliga men kräver samtidigt fördjupad kunskap för att kunna delas med andra och gestaltas och diskuteras. Ny teknik pressar på att skapa fler tvärdisciplinära miljöer för ökat lärande och gemensamma uttryck.

– Den generella debatten om AI

präglas på ett nästan komiskt sätt av hur mycket vi tycker att teknologin är som vi själva. Den skriver som vi, den svarar som vi, den ritas som vi och den ger oss coola superhjärtealias. En av de mest centrala kompetenserna som västvärlden behöver investera i är ju förmågan att placera sig själv – individuellt och strukturellt – i olika relationer, och att förstå begränsningarna i projektet tillväxt. Här kan den nya teknologin vara ett verkligt hjälpmedel, även om den också ingår i problematiska maktförhållanden – men vi måste känna den för att kunna rekrytera den.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Jeanette Winterson skriver i 12 Bytes att vi borde kalla AI för alternativ intelligens och att vi behöver alla alternativa intelligenser vi kan få med hänvisning till att vår egen skapat ofantliga problem för oss själva och

PERNILLA GLASER

”Den generella debatten om AI präglas på ett nästan komiskt sätt av hur mycket vi tycker att teknologin är som vi själva.”

allt och alla vi delar vår planet med. Ny teknik ger oss möjlighet att ställa existentiella frågor, och AI kräver faktiskt av oss att vi gör det för att kunna samspela med tekniken på ett meningsfullt sätt. Utöver AI har vi ju redan en alternativ intelligens, nämligen konst och kultur. Det är något som ständigt petat på oss från sidan, speglat, plockat sönder och föreslagit andra sätt att vara och samvara.

– Att det behövs en generell kunskapshöjning kring hur olika intressen använder den digitala spelplanen för att hjärntvätta oss är

otvivelaktigt. Samtidigt kan konst och kultur på ett friare och mer hejdlöst sätt än vad som sker idag utforska på vilket sätt ny teknik kan hjälpa oss närmare det som är signifikant mänskligt; ett empatiskt utforskande av det som är främmande. Institutionerna borde stötta och driva på med tydligt avsedda rum där konst och teknik möts. Jag önskar mig öppna hackatons på museerna med konstnärer i centrum. NFT-auktioner och robotverkstäder där vi på ett synligt sätt undersöker vad som är möjligt och diskuterar etiska implikationer.

FOTO: ELISABETH OHLSON WALLIN

Hur arbetar du själv med dessa spörsmål?

– I bokcirkeln Future Academy som jag gör med Malmö universitet finns också AI-forskaren Michael Strange, Kristina Lindström och Per-Anders Hillgren. Vi vill bland annat undersöka vad agens innebär i relation till AI och hur de många lager av olika rum som det digitala skapar påverkar hur vi arbetar med förändring och framtidsskapande. Ett fokus för mig i det projektet som jag också har med mig i andra sammanhang är hur teori och praktik kan mötas och driva varandra. Jag är alltid intresserad av översättningar, och i relation till ny teknik är jag särskilt intresserad av översättning mellan det immateriella och det materiella, fantasi och värld.

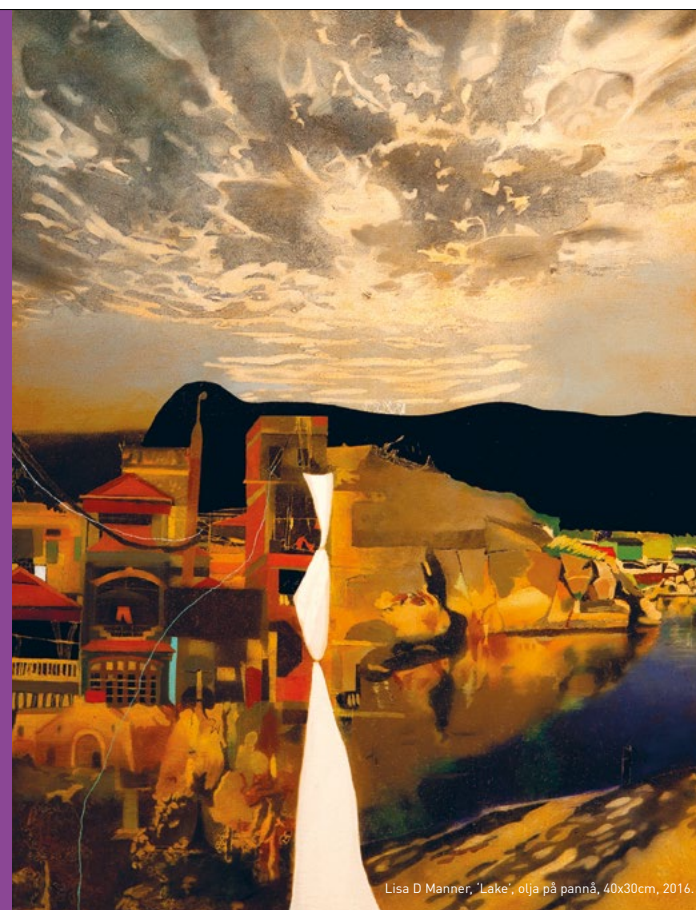
SUPERMARKET 2023

STOCKHOLM INDEPENDENT ART FAIR

11–14 maj 2023
Stadsgårdsterminalen, Stockholm

Öppet torsdag–lördag 12.00–20.00,
söndag 12.00–18.00

www.supermarketartfair.com

Lisa D. Manner, 'Lake', olja på pannå, 40x30cm, 2016.

GALLERI ARTSIGHT
Hornsgatan 36, Stockholm
WWW.GALLERIARTSIGHT.SE

ANNA NEVER 11 mars-9 april

CHRISTOPHE JACROT 22 april-14 maj

Anna Never, ung italiensk konstnärinna målar fiktiva scenarier som existerar i en odefinierbar tid och plats, -nästan som i en annan dimension. Hennes karaktärer, om än tysta är aldrig besegrade utan visar i sin blick hur de skulle kunna kämpa mot allt och alla som försöker få dem att underkasta sig.

Christophe Jacrot, fransk fotograf, medvetet letar efter regn och snö för att fotografera det ögonblick som uppstår när en front av dåligt väder byggs upp. På ett unikt sätt fångar Jacrot dolda stunder från vardagen i ett poetiskt ljus och skapar känslofyllda kompositioner.

Varvara & Mar

Konstnärduo

Hur ser ni på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Dessa teknologier är alla väldigt spännande, men de introducerar en rad problem. Vi vill lyfta ett citat av Jean Baudrillard: ”Vi lever i en värld där det finns mer och mer information och mindre och mindre mening.” Å ena sidan har konstnärer alltid varit katalysatorer för utveckling av teknik, å andra ger de en kritisk blick på densamma. Så för att återgå till din fråga, som konstnärer och forskare ser vi en möjlighet och också en skyldighet att skapa mening när dessa tekniker dyker upp.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– Vi vill inte besluta om vad som är den viktigaste frågan. Vi föredrar att höra en mångfald av röster. Det som är viktigt är att ifrågasätta den teknologiska tidsåldern och den lösningsvurmen den medför.

– Just nu låter vi oss uppslukas och underhållas, istället för att agera. Maskiner antas förkorta våra arbetsdagar och ge oss korrekt information i realtid. Som vi alla vet är verkligheten ganska annorlunda: vi arbetar fler timmar än någonsin i ofta osäkra gigg-jobb.

– Och sist men inte minst blir vi tillsagda att konsumera mindre, men vi gör tvärtom, trots energi- och klimatkrisen. När det känns som att allt som kan gå fel går fel vänder sig samhället till konstcommunities för att få svar och handlingar för att fixa världen. Anton Tjehov sa det bra:

FOTO: LAURA STRANDBERG

VARVARA & MAR

”Som konstnärer och forskare ser vi en möjlighet och också en skyldighet att skapa mening när dessa tekniker dyker upp.”

”Konstnärens roll är att ställa frågor, inte svara på dem.”

Hur arbetar ni nu själva med dessa spörsmål?

– För närvarande arbetar vi med en interaktiv robotinstallation med titeln *Mirror, Mirror on the arm, who's in the training set of them all?* Robotarmen håller upp en magisk spegel som följer publiken. När de tittar sig i spegeln ser de sig själva överlagrade med sina digitala tvillingar som maskinen kan hitta från träningsdatan. På så sätt konfronteras publiken med sina digitala replikas som faktiskt används i AI-träning. Naturligtvis erhålls den mesta av datan som används för sådan AI-modellträning utan upphovsrätt.

• • •

Steffen Steinert

Lektor filosofi och teknologi, Delft University of Technology

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Även om ny teknik mestadels är en välsignelse för konstnärer bör vi granska den noga. För det första, även om tekniken inte utvecklas med konst i åtanke kan den förändra konstnärliga metoder. Ny teknik är bra om den förstärker den konstnärliga processen.

Det är dock viktigt att komma ihåg att tekniken aldrig är värdefri, omedvetet eller inte, så förkroppsligar ofta tekniken dess skapares värderingar, och ju nyare tekniken är, desto mindre förstår vi den.

– För det andra kan teknik förändra hur vi konsumerar konst, vilket i sin tur påverkar konstnärliga praktiker och hur konstnärer når en publik. Jag tycker att det är fantastiskt att sociala medier kan hjälpa konstnärer att få mer direkt kontakt med sin publik och att datafiering kan ge insikter om publikens preferenser och värden. Samma insikter kan dock leda till en spridning av konstverk som enbart tillgodoser majoritetens smak.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– En av de viktigaste frågorna för konstnärer är hur de integrerar ny teknik i sin konstnärliga praxis. Det är lätt att svepas med i hajpen, men bara för att ett verktyg existerar betyder det inte att du måste använda det. Konstnärer behöver fråga sig själva om de nya glänsande digitala verktygen tillför värde till deras konstnärliga arbete.

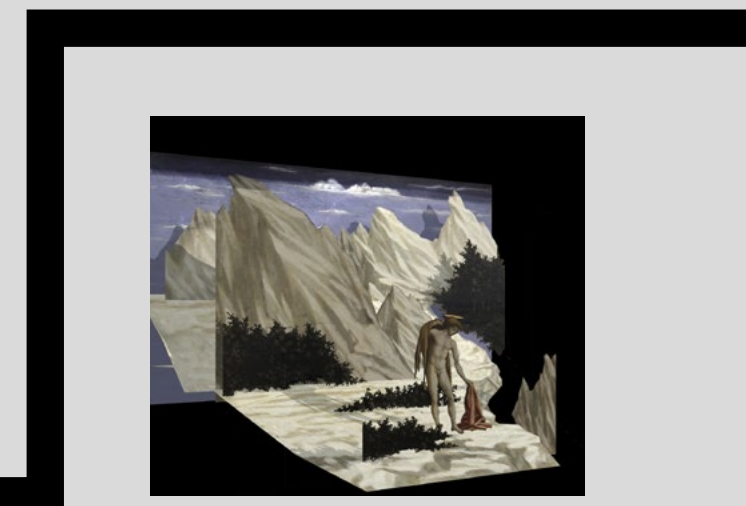
Hur arbetar du själv i denna digitala utveckling?

– Som teknikfilosof är jag intresserad av de etiska och sociala konsekvenserna av ny teknik, såsom sociala medier och robotik. I mitt arbete fokuserar jag även på relationen mellan teknik och värdeförändring. Konstnärer och deras interaktion med teknik har alltid fascinerat mig. Tidigare har jag skrivit om maskiner som kan skapa konst. I framtiden planerar jag att utforska hur ny teknik påverkar och förändrar konstnärliga och estetiska värden. ▶

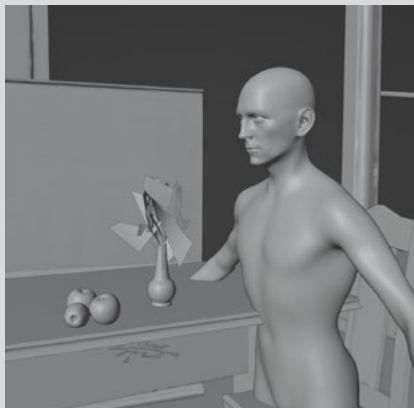
KRISTOFFER ZETTERSTRAND

”En ny generation kommer att växa upp och ta för givet att man kan prata med tv:n och be den visa en film som man själv bittat på.”

STEFFEN STEINERT

”Bara för att ett verktyg existerar betyder det inte att du måste använda det.”

KRISTOFFER ZETTERSTRAND

”Inte sällan är det misstagen jag gör som blir de mest givande.”

VERK
KRISTOFFER ZETTERSTRAND
Apples and dried flowers,
Olja på duk, 2022

Leonel Moura

Konstnär med fokus på AI och robotik

Hur ser du på relationen mellan konst och nya tekniska verktyg som AI, blockkedja och robotik?

– Konst och teknik går hand i hand. Det bör noteras att en pensel också är en teknologi, om än en gammal sådan. Men idag är vissa digitala tekniker helt annorlunda, de är inte längre bara ett verktyg utan kan manifesteras intelligens och kreativitet. Denna nya verklighet förändrar konstnärens roll. Vi är inte längre ensamma skapare av konstverket. Faktum är att de flesta konstnärer arbetar i ett symbiotiskt förhållande till maskiner som i vissa fall inte ens är direkt involverade i

produktionen av ett konstverk. Mina robotar skapar exempelvis utan min direkta inblandning. I en sån kontext skapar konstnärer det som skapar.

Vilka frågor ser du som mest brännande för konstnärer och kreatörer i en alltmer digital samtid?

– De flesta konstnärer är användare av digital teknik som skapats av stora företag. Det är inte särskilt smart och inte särskilt kreativt, trots allt. Jag skulle vilja se fler konstnärer direkt involverade i skapandet och utvecklandet av sådan teknik. Konstens framtid kommer inte att hänga så mycket på användningen av digital teknik som på uppfinningen av ny teknik, menar jag. Denna idé om konst omfattas dock inte av de flesta institutioner som är alltför beroende av marknadsspeku-

lation. Konsten går igenom radikala omvandlingar, genom teknikutvecklingen, liknande det som hände i början av 20-talet, men vi ser inte detta avspeglas på museer, i samlingar och än mindre på gallerier. Det behövs stora förändringar.

Hur arbetar du själv i denna digitala utveckling?

– Jag utvecklar robotar som kan skapa sina egna verk. Jag använder en viss typ av AI som inte bygger på kombinationen av data som tidigare matats in, utan jag använder sensorer för att samla in data som färger, ljud eller olika typer av mönster som simulerar biologiskt beteende. Jag är inte intresserad av att härma mänskliga färdigheter, utan att simulera bioinspirerad grundläggande kreativitet. Om vi vill att maskiner ska vara riktigt kreativa, låt oss börja med bakterier eller insektsmodeller och inte med människor. Detta är för övrigt en anledning till att de flesta AI-konstverk är så patetiska. ●

LEONEL MOURA

”Konstens framtid kommer inte att hänga så mycket på användningen av digital teknik som på uppfinningen av ny teknik.”

1 KM 2 KM 3 KM 4 KM 5 KM 6 KM

2 KM 3 KM 4 KM 5 KM 6 KM 7 KM

“datafreezone.info”
DATA FREE ZONE

“Ett länsprojekt utvecklat av konstnärduon iida jonsson & ssi saarinen på uppdrag av Konstmuseet i Norr
“Curator: Hampus Bergander “Research: Victoria Harnesk

22.11.2022–30.9.2023

KONSTMUSEET I NORR www.konstmuseetinorr.se

1 KM 2 KM 3 KM 4 KM 5 KM 6 KM

Digitala dilemman

Genom allt fler och billigare möjligheter att arbeta digitalt med bilder, text och musik följer också fler frågor om möjligheter och rättigheter för konstnärer.

Katarina Renman Claesson är forskare, författare samt förbundsjurist på Konstnärernas Riksorganisation och har under många år arbetat med konstjuridik, inte minst upphovsrätt och konstnärlig frihet kopplat till digitala konstverk och nya teknologier såsom AI och NFT. KONSTNÄREN bad henne klargöra några av de vanligaste frågorna inom digital konstjuridik.

Stämningar mot AI-företag som skapar generativa bildprogram som baseras på träningsdata av konstnärers arbeten nedladdade från internet börjar nu komma runt om i världen. Vem har egentligen rätten på sin sida?

KATARINA: I diskussionen kring AI och upphovsrätt bör vi skilja på det nyttjande som sker av andras verk utan vare sig tillstånd eller ersättning då ett AI-system bygger upp (inlärning) den databas som sedan utgör källan till det material som genereras efter instruktioner (prompts) från användarna av AI-systemet. De rättsliga processerna handlar om huruvida det nyttjande som sker i AI-verktygets hämtning av andras bilder (scraping) är att se som olovlig

kopiering av de verk och annat skyddat material som ingår i läromaterialet (databasen). Inom EU kan det också handla om olovligt nyttjande av en databas, då det finns ett skydd mot att det sker väsentliga utdrag och återanvändning av innehållet i en databas,

”Att ett digitalt nyttjande av andras verk kräver tillstånd och ersättning har konstaterats i ett stort antal processer.”

detta oavsett om innehållet är skyddat material eller inte.

Att ett digitalt nyttjande av andras verk kräver tillstånd och ersättning har konstaterats i ett stort antal processer de senaste tjugo åren, däribland i de minnesvärda målen mot Napster och Pirate Bay. Det är därför mycket förvånande att AI-system idag tilläts olovligen nyttja andras material. Alternativa lösningar, såsom den licensmodell som ligger bakom Spotify och liknande tjänsters nyttjande av andras verk, är väl etablerade och skulle väl fungera för att säkerställa ett AI-system med nyttjande enbart av licensierat material.

Bildgeneratorer som DALL-E, Stable Diffusion och Replika har öppnat upp för att skapa bilder, utifrån befintliga bilder med miljontals olika upphovs personer, men vem eller vilka blir upphovs personer till det verk som en privatperson skapar via någon av dessa program?

KATARINA: Jag skulle inte använda begreppet ”skapa” för resultat som presenteras av en AI efter en enkel instruktion som till exempel ”dam med hatt”. Precis som vid användningen av andra analoga och digitala verktyg, får frågan om det skett ett sådant individuellt och intellektuellt skapande som upphovsrätten förutsätter, bedömas

utifrån hur stor betydelse verktygsanvändarens inflytande kan anses ha över det slutliga resultatet. Med den terminologi som används i AI-sammanhang skulle man kunna uttrycka det som att ju fler och ju mer personliga prompts (textinstruktioner) som en användare använt för att åstadkomma ett alster, desto mer är det ett resultat av upphovs personens vision och idé. Det kan jämföras med hur många penseldrag konstnären behöver göra för att det ska framträda en bild som speglar hans intellektuella, individuella sätt uttrycka sig.

Kan jag använda en sådan bild som mitt eget konstverk om jag är konstnär, eller som omslag till en bok om jag är illustratör eller gallerist?

KATARINA: Är ett alster, till exempel en bild, ett resultat av en enkel AI-sökning så är det inte skyddat av upphovsrätt och kan användas fritt. Är det däremot ett resultat av en AI-användares skapandeprocess kommer det vara skyddat av upphovsrätt och kräver då tillstånd.

Kan något eller någon annan varelse än en människa betraktas som konstnär eller upphovs person, såsom en robot, apa eller 3D-printer?

KATARINA: Nej, litterära och konstnärliga verk kan bara skapas av

FOTO: SHUTTERSTOCK

människor. Det framgår av att den originalitet (tidigare kallat verkshöjd) som krävs för att en text, bild, musik och så vidare ska skyddas innefattar ett krav på att uttrycket speglar personens eget, intellektuella sätt att uttrycka sig. En robot, apa, printer, AI-programvara eller liknande saknar en intellektuell förmåga att uttrycka sig själv. När det gäller tekniskt baserade verktyg förutsätts en mänsklig interaktion någonstans i processen fram till ett färdigt alster.

Kravet på upphovsrätt gäller bara för originella verk, och att originellt definieras som upphovs personens eget, intellektuella uttryck (”author’s own intellectual creation”) gäller inom hela EU och har fastställts bland annat i EU-domstolen 2008 i domen Infopaq (C-5/08 Infopaq International A/S v Danske Dagbaldes Forening). I amerikansk rätt anges också ett krav på mänsklig inblandning i skapandet för att det ska vara verk med kravet på att det är ”original works of authorship”.

Techforskarna Carl Frey och Michael Osborne menar att nästan hälften av alla jobb kommer att automatiseras och försvinna inom 10-20 år, tror du att detta kan appliceras på konstnärer?

KATARINA: Nej, med det krav på unika alster som konstvärlden och konstmarknaden efterfrågar kommer det även fortsättningsvis att finnas en efterfrågan på mänskliga kreatörer, som med säkerhet kommer att skapa nya fantastiska verk med AI som verktyg. I de fall då det bara handlar om ren informationshantering, analys och faktabaserade resultat kommer säkert flera arbetsuppgifter så som de idag är utformade att ersättas av AI.

Är NFT en tjänst eller en produkt?

KATARINA: Produkter är enbart det som säljs i fysisk form, allt annat är tjänster. Det innebär att det som tillhandahålls online eller i annan icke-fysisk form (till exempel en bussresa) är en tjänst.

”Man brukar skilja på mänskligt skapande som stöds av AI och å andra sidan AI-genererat resultat.”

Vilka är fördelarna med att skapa en NFT, framför ett traditionellt äkthetsbevis?

KATARINA: En fördel är att de anteckningar om ett verks data, liksom länk till en digital kopia av verket, upphovs person, aktuell ägare samt annan information som registrerats på en blockkedja i samband med tillverkningen av en NFT inte kan manipuleras på något sätt. Det gäller också den kedja av NFT:ns olika ägare som med tiden registreras. Det ger i många fall det bevis om äkthet och proveniens som konstmarknaden lägger ett stort värde vid.

Vad är skillnaden mot AI-sökning och en skapandeprocess?

KATARINA: Man brukar skilja på mänskligt skapande som stöds av AI och å andra sidan AI-genererat resultat. I det första fallet används AI bara som ett verktyg till stöd för en upphovsman i skapandeprocessen. Men instruktioner/prompts som rör rena sökningar som inte är relaterade till utformningen av en bild, text eller liknande kommer sannolikt inte att hänföras till en mänsklig skapandeprocess, utan endast till en sökning i AI-databasen. ●

Humana och artificiella skapelser

Utifrån science fiction-världarna skapade av författaren Lars Gustafsson gör curatorn och skribenten Björn Norberg en betraktelse av vad skillnaden mellan mänsklig och artificiell konst egentligen bottnar i.

TEXT: BJÖRN NORBERG BILD: KRISTOFFER ÅBERG

I en avlägsen framtid, eller i en galax väldigt långt borta (det är inte lätt att veta), var en gång ett enormt rymdskepp på väg att ge sig ut på en lång resa, och förberedelserna inför starten var redan igång. Skeppets styrman lyftes in som en stor metallcylinder. Sedan var det dags för start.

Resan skulle ta mycket lång tid. Bara att få upp skeppet, som accelererade mycket långsamt, i halv ljushastighet (vilket var långt ifrån toppfart) skulle ta oerhört lång tid. För dem som betraktade starten skulle skeppet under mycket lång tid inte se ut att röra sig, sedan skulle det plötsligt försvinna som om det bara varit en illusion. Resan skulle komma att ta årtionden.

Skeppet styrdes av en erfaren ”rymdlord” som gjort flera liknande resor tidigare. Det säger sig självt att denne lord, i sin cylinder, inte var en människa av kött och blod. För vid den här tiden eller i den här delen av universum existerade antagligen inga levande människor. Även om rymdlorden själv hade hört talas om dem och kanske till och med träffat människoliknande varelser vid flera olika tillfällen. Rymdlorden hade uppenbarligen levt mycket länge och var, som du

säkert redan räknat ut, en maskin med artificiell intelligens.

Även för en maskin blir flera årtionden väldigt långtråkiga. Det finns därtill risk för att kretsarna rostar ihop. För att förströ sig delade rymlorden upp sig i inte mindre än åtta lorder, en partitionering där var och en antog något slags visuell form. Således kunde de åtta lorderna med uniformer och epåletter slå sig ner kring ett bord. Väl där började de berätta historier för varandra – den ena märkligare än den andra. Att förstå dessa berättelser blir för oss människor inte helt lätt, för hur ska vi kunna förstå vad som roar en maskin med en mycket utvecklad intelligens?

Ungefär så blir det om jag ger mig på att berätta hur jag minns Lars Gustafssons bok *Det sällsamma djuret från norr*. Jag skulle också vilja lägga till något om alla de märkliga historier som de åtta rymdlorderna berättade för varandra. De framstod, som jag minns det, som sedelärande berättelser, ett slags fabler, folksagor, mytiska berättelser eller berättelser inspirerade av Bibeln och andra religiösa skrifter. Således är de märkliga, mångtydiga, grumliga, fantastiska och till stora delar obegripliga. Det går helt enkelt inte

AI-genererad bild av Kristoffer Åberg.

helt och hållet att förstå, men deras form går att känna igen.

”Hur skall man återge det språk som en artificiell intelligens använder på fyrtiotusentalet av vår tidräkning för att berätta lärorika och underhållande berättelser till tidsfördriv för sig själv ombord på ett solseglende rymdskepp på väg mot ett avlägset solsystem? Är det språk en sådan intelligens använder en binär kod, med mycket stor överföringshastighet?

Möjligen, eller kanske är det något ännu modernare, men hur som helst kan det inte återges så.”

Så skriver Lars Gustafsson i en efternot. Han väljer ett språk som ”snarast ger intrycket av mycket korrekt men lite torrt latin, låt oss säga det latin Titus Livius använder i sin Romerska Historia”.

”Kan maskinen skapa visioner och drömmar? Kan maskinen skapa konst? Gustafssons bok tycks säga både ja och nej.”

Lars Gustafssons bok gavs ut första gången 1989, men hans berättelse håller för läsning än idag och tacklar flera viktiga frågor om artificiell intelligens och maskinens möjlighet till att skapa och kreera. Kan maskinen skapa visioner och drömmar? Kan maskinen skapa konst? Gustafssons bok tycks säga både ja och nej. Ja, då maskinen skapar en mängd berättelser som är både ”lärorika och underhållande”. För en maskin, alltså. Men inte nödvändigtvis för en människa.

WANÅS KONST

Jacob Dahlgren, Primary Structure, 2011. Foto: Eva Bachmann

Jacob Dahlgren Weekend 7-8 april

Möt konstnären under en helg fylld av konstupplevelser och öppna verkstäder.

Alltid på Wanås samlingen i skulpturparken

6 maj vernissage för årets projekt med konstnären Carola Grahn

Under 2022 översköljdes vi i sociala medier av bilder skapade genom olika kreativa AI-tjänster, och uppenbarligen används de också inom sammanhang där det tidigare funnits en konstnär, författare, illustratör eller annan mänsklig skapandekraft. Här har det traditionellt funnits en del brödjobb för kreatörer att få i form av illustrationer, bokomslag och reklambilder. Samtidigt har det naturligtvis inom dessa skrän också funnits geniala kreatörer som utvecklat originella och omedelbart igenkännbara uttryck.

Men dessa har åtminstone hittills varit svåra att utmana av AI-tjänsterna. Bilderna som olika AI-system skapar skulle ju kunna ersätta mycket av de enklare jobben, de generiska uppdragen. Och gör det redan. Jag tänker inte minst på de uppdrag som motsvaras av musikens muzak och hissmusik. Plötsligt kan vem som helst enkelt fixa till ett bokomslag som lätt skulle kunna passera som en suggestiv illustration av innehållet i en sci-fi-bok från 1960-talet. Eller bakgrundsmusik för ett mindfulness-spa, eller motsvarande.

AI:n kan bryta ner mängder av bilder och data, hitta möster och skapa nya bilder utifrån informationen. AI:n är duktig på att härma. Svårare verkar den ha att bryta ny mark eller återskapa mer avancerade konstnärskap. Under ett seminarium på Uppsala konstmuseum under hösten 2022, som jag var inbjuden att moderera, passade jag på att diskutera detta med Anders Sandberg som är transhumanist och forskare vid Future of Humanity Institute vid Oxford University.

Jag frågade Sandberg om man skulle kunna utmana en dator att göra utvecklingsprång inom konsten, skapa ett banbrytande verk på Picasso- eller Duchampnivå. Han menade att man nog skulle kunna få en AI att göra kreativa språng, dock är de mycket bättre på att härma oss människor, påpekade han. Den kan göra något som liknar något som redan existerar, men får AI:n i uppdrag att göra något nytt blir det antagligen mycket svårare, och resultatet skulle bli något som vi människor knappast skulle finna intressant. Vi skulle kanske inte ens kunna identifiera det som konst!

Vi kom aldrig fram till varför, men min gissning är att human konst bottnar i ett livs erfarenheter, en samling av influenser och händelser. De kan vara helt ovidkommande eller centrala, men bildar en sammansatt människa och präglar en individs förmåga. Det är detta som skapar ett

”AI:n är duktig på att härma. Svårare verkar den ha att bryta ny mark eller återskapa mer avancerade konstnärskap.”

unik konstnärskap, och det har en digital AI ingen möjlighet att återskapa. Nick Cave verkar ha sett något liknande när han nu i januari 2023 utropade att de Nick Cave-pastischer som olika fans skapat med hjälp av AI är fullständigt platta och rent skräp.

Betyder det att AI är oanvändbart i konstnärliga sammanhang? Säkert inte. Förmodligen är det en teknik som blir en självklar del av verktygs-lådan ungefär på samma sätt som CNC-fräsar och 3D-program blivit för skulptörer. Sedan kan man alltid använda teknik på nya och lite indirekta projekt, som Stephanie Dinkins, som bland annat har ett pågående projekt där hon samtalar med en artificiell intelligens i avsikten att se om det går att upprätta en vänskaplig relation till maskinen samtidigt som de tillsammans utforskar frågor om tillhörighet, identitet och reflektioner över samhällets strukturer.

Gustafsson konstaterade att datorns språk var det binära och rent obegripligt för människan. Han översatte det till torrt skolbokslatin, och det finns ett intressant glapp i en översättning som det aldrig går att komma ifrån. Antagligen är det av stor vikt att påminnas om att processerna som skapar AI:ns bildskapande processer också är binära och att samma glapp kommer att uppstå här med. Det AI:n gör liknar konst. En simulering av konst. Men bra konst är inte enkel att skapa. Inte enkel att förklara. Och den är knappast binär. ●

FOTO: FREDRIK HJERLING

Lars Gustafsson, 1936-2016, författare och filosof, debuterade 1957 med romanen *Vägvila* och utkom med ett åttiotal böcker, däribland romaner, diktsamlingar och essäsamlingar.

LYFT DE MJUKA ARBETSMILJÖFRÅGORNA!

Saknas vanligt hyfs i konstvärlden, eller är konstnärens utsatta position del av ett större arbetsmiljöproblem? **Sonia Hedstrand** reflekterar.

Vi måste prata om arbetsförhållandena i konstvärlden. Då menar jag inte bara de ekonomiska, även om de också är katastrof.

Jag syftar på bemötandet. Hur en blir behandlad.

I Sverige kan vi diskutera otryggheten på arbetsmarknaden, de låga lönerna, de otrygga anställningarna, gigandet. Men vi pratar inte om de emotionella effekterna för prekariatet.

Nämligen att konstens administratörer behandlar oss konstnärer som skit.

De som står längst upp på stegen, chefer, intendenter och curatorer, har makt att ge dig en utställning, en plattform och en karriär. Vilket betyder allt för en konstnär. Utan utställningar framlever du ditt konstnärsliv i mörker och tystnad.

Följden av denna enorma skillnad i makt är att konstens makthavare kan bete sig precis hur som helst. Konstnärer har sällan utrymme att säga ifrån, för vi har ingen, eller liten, motmakt. Vilket svinaktigt beteende som helst passerar, vilket inte minst #metoo-vittnesmålen visat. Administratörerna har ingen förståelse för hur det ser ut från andra sidan, de förblir blinda för sin makt.

Första åren efter examen trodde jag att jag haft otur eller att det var något i min personlighet som fick dem att inte respektera mig. "Det är sånt en får stå ut med när en är ny som konstnär", som en curator sa. När jag sedan hörde än mer bisarra historier från konstnärskollegor insåg jag att det

är så här det ser ut. Många konstnärer jag känner har slutat göra utställningar för att de upplever det som förnedrande.

De flesta som läser detta är säkert konstnärer själva så ni vet precis vad jag syftar på.

Men låt mig ändå ge ett exempel.

Jag skickade ett utställningsförslag till en curator och konstkonsulent i en svensk stad. Hen svarade entusiastiskt att hen ville visa verket och hade till och med idéer om en bra lokal, bredd på med löften om budgetar och att vi skulle anställa pedagoger med mera. Jag blev såklart glad och vi bokade ett möte för att planera utställningen.

Sedan började problemen. Gång på gång sköts mötet upp. Ofta med kort varsel. Samtidigt fortsatte curatoren att uttrycka stort intresse. Samma dag som mötet skulle äga rum frågade hen om jag istället kunde komma till en annan adress på en väldigt specifik tid så kunde vi ta en promenad medan hens dotter var på dansträning. Då sa jag stopp. Det här är ett professionellt möte, vi

"Många konstnärer jag känner har slutat göra utställningar för att de upplever det som förnedrande."

behöver sitta ner koncentrerat så att jag kan visa bilder från projektet och vi kan diskutera dess utformning. Mötet bokades om till en annan dag.

Samma dag som det nya mötet skulle äga rum hör curatoren av sig igen och vill ställa in. Okej, tänker jag och börjar planera om min dag. En konstnär med minimala inkomster måste ständigt vara effektiv och flexibel. En stund senare hör hen av sig igen och frågar om vi inte ändå kan ses och äta lunch om 20 minuter. Så kan vi titta på lämpliga lokaler i stan efteråt.

Okej, desperat som jag var att få göra min utställning kastade jag mig iväg på cykeln med datorn i högsta hugg. Väl framme på restaurangen sitter curatoren och beklagar sig över privata problem, hen är mitt i en flytt eftersom hen köpt en större bostadsrätt. Lyxproblem, tänker jag men säger inget eftersom jag måste upprätthålla den goda stämningen då jag är helt desperat efter att få visa mitt verk. I Stockholm där jag bor är det nästan omöjligt att få en separatutställning om en inte är trendig, känd eller är kompis med en curator. Men nu lovar hen runt och säger att vi ska satsa, vi ska anställa en pedagog i två månader på heltid som ska ta emot skolklasser i utställningen, och jag kan arbeta deltid med att diskutera verkets ämnen med ungdomar från hela stan. Tjoho! Det kommer att bli superfint!

Men innan vi hinner komma in på detaljerna om hur det ska genomföras börjar curatoren ha ett engagerat samtal med ägaren av restaurangen, som hen är kompis med. Sedan kommer hen plötsligt på att hen är sen till nästa möte så vi hinner inte titta på lokaler som planerat. Men hen säger "Va kul, Sonia, vi ska göra utställning tillsammans! Skriv ihop en budget och skicka till mig så snart som möjligt så tar jag upp det med min chef". Samtidigt ska curatoren leta efter lämplig lokal för utställningen.

Jag cyklar hem och gör en budget samma eftermiddag, en att-göra-lista på Google drive som jag genast delar med curatoren, samt skickar i ett mejl för säkerhets skull. Sedan händer ingenting. Jag väntar en vecka, påminner på mejl. Inget svar. Väntar en vecka till, påminner på mejl och genom chattmeddelanden. "Javisst, ja, ska kolla på det", svarar curatoren. Jag väntar en månad, inget svar,

påminner, väntar några månader, påminner. Ja, självklart svarar curatoren, ska kolla på det snarast. Inget händer.

Det har nu gått cirka tre månader sedan mötet. Jag skickar ett mejl och säger att om utställningen ska bli av i mars som curatoren planerat, så behöver vi nog ha bokat en lokal innan jul eftersom det nu är början på december. Inget svar.

Sen skiter jag i det. Känner mig så förnedrad. Orkar inte mer. Det känns som att jag är en efterhängsen stalker som blir ghostad. Men så var det ju inte, Curatoren var ju jättepeppad att producera utställningen. Har hur som helst ingen energi över att kämpa mer eftersom detta inte är första gången någon ger mig hopp och slösar min tid och energi. Nu har jag fullt upp med extrajobben som ska betala hyran. Bestämmer mig för att släppa det hela, dock med en bitter eftersmak.

Sedan går ett år. Jag har fortfarande inte fått visa mitt verk. Är nu fast i olika extrajobb och har inte kraft att dra igång nästa planerade konstprojekt. Allt känns oavslutat, eftersom mitt stora projekt som tagit flera år att genomföra ännu inte visats. Men orkar inte heller tjata mer på curatorer, för att få dem att förstå hur viktigt verket är.

Så en dag för några veckor sedan sitter jag på ett kafé när nämnda curator kommer in och säger "Tjena Sonia! Hur är läget med dig? Det var länge sen!" Hen verkar inte alls förstå varför jag lite avmätt svarar "mmm..." För vad ska jag svara?

Först tänker jag att curatorerna är oprofessionella och bortskämda, födda med silversked i munnen in i Stockholms kulturelit. Eller är de sadister som njuter av att förnedra och spela på människors osäkerhet? I vissa fall är det säkert så. Men oftast är dessa personer inte ens särskilt framgångsrika och absolut inte briljanta. De har bara en enorm makt, utan att de riktigt förstår det själva. De sitter på sina små budgetar, utan att förstå att tusentals konstnärer är i desperat behov av att visa sina verk. Det minsta konstens administratörer då kan göra är att inte lova utställningar och ge oss hopp i onödan.

Det är inte bara de låga arvoden som knäcker oss. Det är bristen på normalt hyfs och ett värdigt bemötande. ●

Sonia Hedstrand är konstnär och konstkritiker med intresse för djupt liggande samhällsstrukturer.

Konstnärernas Riksorganisation.

FOTO: SARA EDSTRÖM

KRÖNIKA

Handens arbete, hjärtats tanke

Jag vill göra.

Konst. Musik. Text. Bild.

I görandet finns kärnan. Där runtomkring cirklar handens görande och tankens tänkande och det där obegripliga ogripbara som då och då i välsignade stunder får en att häpna över sig själv och undra varifrån det där uttrycket egentligen kom. Kom det verkligen ur mig? En klump lera ligger där, ointaglig och, ja, just klumpig. Ett tomt Abletonprojekt på min datorskärm. Ett tomt ark papper. Hur i hela friden ska jag kunna omforma detta till någonting verkligt och viktigt?

Jag cirklar runt. Ibland i dagar, veckor, månader. Och så plötsligt tittar jag ner på mina händer och ser att de har åstadkommit någonting. Eller, ja, hela mitt jag har åstadkommit någonting. Någonting bra? Det är oväsentligt just nu. Det väsentliga ligger i att det gjorts. Att jag kontinuerligt lyckas fortsätta mitt görande. Bortkopplat från och samtidigt absolut grundläggande ihopkopplat med den jag är.

Känner en artificiell intelligens samma förundran och stolthet över vad den åstadkommer? AI kan ju lära sig. Tänka. Kan den således också känna? Vem är jag att missunna den en sådan fin upplevelse?

Kjell Höglund sjöng 1988:

Maskinerna är våra vänner

Utan dom inget paradys

Maskinerna är våra vänner

Naturligtvis

Du ska inte längre släpa

På Sisyfos sätt

Du ska ägna dig åt kärlek och kultur

Har jag fel eller rätt

Maskinerna är i allra högsta grad våra vänner år 2023. Men har de nu knaprat åt sig även den där uppgiften som var kvar åt oss att sköta? Kärleken och kulturen? All form av förändring och tekniska framsteg har alltid ackompanjerats av oroliga bröstoner om en eller annan form av utarmning och förfall. Men hittills har alltid det mänskliga uttrycket och vår obändiga lust och förmåga att skapa nytt klarat sig galant ur sådana bataljer.

Att AI förändrar spelplanen råder det inga tvivel om. När vinstmarginaler är vad som styr kapas besvärliga mänskliga element bort ur produktionsekvationen. AI kan hur enkelt som helst göra konst som ser ut precis som konst, till bråkdelen av pengarna och bråkdelen av tiden det skulle ta en bångstyrig och analog människa att göra detsamma. En människa som dessutom kräver vettiga avtal och skäligt betalt efter årtal av utbildning och erfarenhetsbyggande.

Men vad är då konst? Inte fasiken är det vad som SER UT som konst. Så ytliga kan vi väl ändå inte vara?

Frågan är hur lång tid det tar innan folk börjar märka att det klingar metalliskt och omänskligt? Ju sämre tillgång vi har till konst och kultur i vår vardag och uppväxt, desto längre bort ligger de personliga kulturupplevelsorna som rustar oss för att förstå och på riktigt uppskatta handens arbete och hjärtats tanke. ●

Sara Edström

konstnär och riksordförande
Konstnärernas Riksorganisation

Utspel och debattartiklar

Ett sätt för oss att försöka påverka politiker och den allmänna opinionen är att delta i samhällsdebatten med olika former av kampanjer, utspel, utrop eller debattartiklar. Under december och januari har vi deltagit i flera sådana utspel tillsammans med andra organisationer. Du hittar våra senaste utspel på kro.se/konstpolitik.

Konst- och kulturskaparnas organisationer avråder från att införa en kulturkanon

Den 22 december gick vi tillsammans med åtta andra intresseorganisationer som representerar svenska konst- och kulturskapare ut med ett gemensamt utrop där vi samstämmt och bestämt avråder berörda myndigheter från att införa en svensk kulturkanon enligt regeringens förslag.

”Vi undertecknande intresseorgani-

sationer, som gemensamt representerar en stor del av Sveriges konst- och kulturskapare, vill samstämmt och bestämt avråda från genomförande av en svensk kulturkanon. Vi menar att intresse, engagemang och kunskap om konst och kultur främjas bättre genom långsiktiga satsningar på såväl samtida konst som kulturarv.”

Upphovsrättsersättning för konst urholkas

Den 18 januari 2023 gick vi ut i ett gemensamt uttalande med Bildupphovsrätt med anledning av nyheten att regeringen inte kommer att äkna upp anslaget för den individuella visningserättningen (förkortad IV) för 2023 utan låter det ligga kvar på 66,5 miljoner.

- I realiteten innebär detta en sänkning av ersättningen för en stor del av

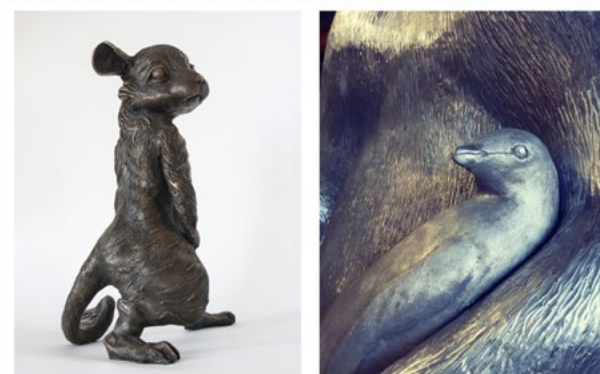
landets konstnärer. Inte bara på grund av att antalet konstnärer som kvalificerar sig för ersättningen ökar, utan också på grund av inflationen. Trots loften från regeringen om att underlätta för konstnärer så innebär detta att fler måste dela på mindre, säger Sara Edström, ordförande i Konstnärernas Riksorganisation och får medhåll av Bildupphovsrätts ordförande Åsa Berndtsson.

”I realiteten innebär detta en sänkning av ersättningen för en stor del av landets konstnärer.”

Ju fler vi är, desto kraftigare är vår röst. Bli medlem du också!
www.kro.se

KONSTEN ATT GÖRA KONSTEN

VKG | VADSTENA
konstgjuteri

VERNISAGE 25 MARS
UTSTÄLLNINGEN PÅGÅR 25 MARS - 2 APRIL

LAVALHALLEN, NACKA

STOCKHOLMS
KONSTSALONG

EST. 2000

2023

[f](https://www.facebook.com/stockholmskonstsalong) [i](https://www.instagram.com/stockholmskonstsalong) [@STOCKHOLMSKONSTSALONG](https://www.tiktok.com/@stockholmskonstsalong)

VIP-VISNING 23 - 24 MARS
FÖR KONSTFÖRENINGAR OCH PRESS. FÖRANMÄLAN KRÄVS

JURISTEN Nya regler för upphovsrättsliga avtal 2023

Den 1 januari 2023 infördes nya bestämmelser i upphovsrättslagen (URL) som kommer att få betydelse för både gamla och nya avtal och villkor om nyttjande av upphovsrätt. Det kan handla om allt från en kommuns ersättning och möjlighet att använda bilder av den egna offentliga konsten till ett företags ersättning och rätt att framställa och sälja formgivna produkter samt information om hur försäljningen går.

Avtal som reglerar detta och andra former av upphovsrättsliga nyttjanden av verk behöver nu tydligt ange vilken ersättning som betalas för nyttjandet då det finns lagstadgade krav på att den upphovsrättsliga ersättningen är skälig, det vill säga lämplig och proportionell i förhållande till det ekonomiska värdet av nyttjandet.

Det är dessutom så att upphovspersonen kan ha rätt till ytterligare ersättning om verket blir en övattad "bäst-säljare" och den avtalade ersättningen är oproportionerligt låg i förhållande till förvärvarens intäkter (Se 29 § URL).

För att veta hur en bok, bild, formgiven produkt eller liknande nyttjats upphovsrättsligt och sålts har upphovspersonen rätt till relevant och uttömmande information om de sätt på vilket verket har utnyttjats och samtliga intäkter som förvärvaren har haft från utnyttjandet och den ersättning som upphovsmannen därmed har rätt till (se 29 a § URL). Skulle det visa sig att den som förvärvat upphovsrätt inte alls utnyttjar denna rätt har upphovspersonen istället rätt att under vissa villkor häva avtalet (men behålla mottagen

ersättning) för att tillverka och sälja den formgivna produkten på annat sätt (se 29 d § URL).

FOTO: KATARINA RENMAN CLAESSON

Det införs också nya regler som anger att internetplattformar har ett större ansvar för innehåll som laddats upp utan tillstånd från upphovspersonerna. Det gör att otillåtet uppladdat material ska bli lättare att få bort från nätet.

Med den nya lagtexten genomförs EU-direktivet om upphovsrätten på den digitala inre marknaden, det så kallade DSM-direktivet. Det förstärkta skyddet för uphovspersonen är tänkt att bidra till "unionens mål att respektera och främja kulturell mångfald, samtidigt som det gemensamma europeiska kulturarvet framhävs".

Vi kommer framöver att återkomma med exempel på hur de här nya upphovsrättsliga reglerna kan få betydelse i praktiken.

Katarina Renman Claesson
förbundsjurist

För att se lagtexten sök på webben: "Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk."

Ny branschorganisation för bildkonstarrangörer

Vi hälsar Bildkonst Sverige – en ny branschorganisation som ska samla aktörer som konsthallar, curatorer, gallerier med flera – välkommen in på scenen. Magdalena Malm, tidigare direktör för Statens konstråd, är tillförordnad generalsekreterare för nya Bildkonst Sverige. Läs mer: www.bildkonstsvrige.se

FOTO: BILDKONST SVERIGE

Magdalena Malm, tidigare direktör för Statens konstråd, är tillförordnad generalsekreterare för nya organisationen Bildkonst Sverige.

Remissvar och yttranden

En viktig del i vårt konstnärspolitiska arbete är att yttra oss om ärenden och beslutsförslag som beslutsfattande organ och myndigheter bereder – på statlig såväl som regional och kommunal nivå. Det kan röra sig om till exempel utredningar, lagförslag, regionala kulturplaner eller politiska förslag från kommuner. Här är några av våra senaste yttranden. Du hittar alla våra yttranden och remissvar på vår hemsida: kro.se/remisser.

Utredning: Kreativa Sverige

Den 20 december lämnade vi in vårt yttrande på betänkandet från utredningen Kreativa Sverige – Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44). I vårt yttrande konstaterar vi att en nationell strategi för kulturella och kreativa branscher måste inkludera ett tydligt konstnärsperspektiv.

Remissvaret är på nio sidor och kan läsas i sin helhet på kro.se eller reger-

ingen.se. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att Kreativa Sverige fick en förhållandevis kort utredningsperiod inom ett komplext område. Utredaren borde ha fått längre tid eftersom det är av stor vikt för utvecklingen av området att det finns ett tydligt kulturskaparperspektiv i hela kedjan.

Det är med andra ord viktigt att beslut kopplat till strategin som rör bild- och formkonstområdet inkluderar ett tydligt konstnärsperspektiv, eftersom konstnärerna är de som skapar det innehåll och kärnvärde som denna sektor kan bygga vidare på.

Yttrande till Göteborgs stad

Vi lämnade tillsammans med våra regionala företrädare i Region Väst den 29 november in ett yttrande över Göteborgs stads stadsledningskontors förslag till Göteborgs stads regel för konstgestaltningar i samband med bygginvesteringar.

Göteborgs stad har sedan 2013 då

enprocentsregeln infördes som styrande regel varit en förebild för hur en kommun kan arbeta med upphandlingar av konstnärliga gestaltningar. Kulturförvaltningens bedömningar av stadsledningskontorets förslag till regel för konstgestaltningar i samband med bygginvesteringar ger oss anledning till stark oro över framtiden för Göteborgs stad som ledande i Sverige när det gäller upphandlingar av offentlig konst med utgångspunkt i den så kallade enprocentsregeln.

Vi bedömer att stadsledningskontorets förslag kan komma att få stora konsekvenser inte bara för göteborgarnas livsmiljöer och deras tillgång till konst och kultur utan också för de bild- och formkonstnärer som genomför gestaltningsuppdragen. Vi ställer oss därför bakom kulturförvaltningens förslag att Stadsledningskontoret återremitterar förslaget.

Jon Brunberg

CHARLOTTA HAMMAR
SOUND OF SIRENS
15.04–24.09
2023
BORÅS KONSTMUSEUM BORÅS STAD

DÖMEN
KONST
SKOLA
STUDIE
ANSÖK
NINGAR
13 MARS
16 APRIL
domenkonstskola.se
ÖPPET
HUS
18 MARS

Bildupphovsrätt

Bildupphovsrätt företräder runt 150 000 bild- och formkonstnärer i hela världen. Vi skapar avtal för ersättning och ser till att kulturskapare får betalt när deras verk används. Bildupphovsrätt i Sverige drivs utan vinstintresse.

ÅSA BERNDTSSON

Nytt år, ny upphovsrättslag och nya möjligheter

Det händer mycket spännande kring upphovsrätt just nu. Från den 1 januari i år har vi nya regler i upphovsrättslagen, där organisationer som företräder upphovspersoner får helt andra möjligheter att sluta avtal med bland annat plattformar på internet. Avtal som väntas kunna generera rimliga ersättningar till yrkesverksamma bildskapare vars bilder delas där. Bildupphovsrätt kommer nu som företrädare för bildskaparna att kontakta plattformar för att förhandla fram ersättningar för alla de miljoner verk som ligger upplagda utan bildskaparnas tillstånd. Det är ett stort och viktigt arbete som nu tar sin början och som kommer att pågå under en lång tid, jag vågar ännu inte sia om när de första utbetalningarna från denna nya lag kommer att nå mottagarna.

Som ordförande för Bildupphovsrätt blir jag ibland uppringd av konstnärer som trots att de är väletablerade får en skral pension. Även om upphovsrätten aldrig kommer att kunna kompensera för det så bör den kunna bli ett större tillskott med de nya lagarna än tidigare. Sen måste bildskapare få lagen på sin sida i fler fall.

Till skillnad från många andra upphovspersoner, som till exempel film- och musikskapare, har bildskapare hittills inte fått någon ersättning för upphovsrättskyddat material som kopieras för privat bruk, så kallad privatkopiering. En moderniserad lagstiftning gällande privatkopieringserättning (PKE) är på gång, och där kommer stillbild att ingå. Bildupphovsrätt och våra

medlemsorganisationer, inte minst KRO, har varit starkt pådrivande i denna förändring. Med mobiltelefoner och andra tekniska vardagsprylar sker privatkopieringen nu snabbt och enkelt, och bilder är det som kopieras mest. Därför är det helt orimligt att stillbilder inte har ingått i den svenska lagen. Enligt gällande EU-direktiv borde Sverige moderniserat denna lag redan 2005. Så nu är det verkligen på tiden att bildskapare omfattas av privatkopieringserättningen.

En ersättning som finns och som betyder mycket för många bildskapare är den individuella reproduktionsersättningen (IR). Den handlar också om kopiering och ger ersättning för den interna kopiering av bilder som sker på skolor och arbetsplatser runt om i Sverige. Pengarna kommer från att skolor och arbetsplatser betalar en viss summa för ett avtal som ger dem rätt att kopiera bland annat bild och text från böcker och tidningar.

Som konstnär är du pressad att hela tiden syssla med ansökningar, men med IR gör du ansökan en gång och fyller därefter på. Så glöm inte att registrera IR när bilder på dina verk publicerats i tidningar eller böcker, så att Bildupphovsrätt kan betala ut ersättningen för skolkopieringen. Annars får du inte de pengar du har rätt till. Sista dagen är den 31 mars. Systemet blir mer rättvist ju fler som registrerar!

Åsa Berndtsson
ordförande
Bildupphovsrätt i Sverige

Individuell visningsersättning urholkas: "Oacceptabelt"

Anslaget för den upphovsrättsliga individuella visningsersättningen, IV, ligger kvar på samma nivå som förra året. Det meddelar Kulturdepartementet.

– Det är oroande eftersom det i realiteten innebär en sänkning, säger Sara Edström, ordförande i Konstnärernas Riksorganisation.

Individuell visningsersättning, IV, är ett statligt anslag till konstnärer som sålt verk till exempelvis kommuner, regioner och statliga institutioner. Pengarna ersätter konstnärerna för att deras konst visas för allmänheten. Det kan röra sig om skulpturer på torg, tavlor

som hänger på skolor och sjukhus eller utsmyckningar av husfasader.

Förra året ansökte fler konstnärer än någonsin om ersättningen: 4774 jämfört med 4561 året innan (2021). Trots detta har regeringen nu i veckan beslutat att anslaget för IV kommer att ligga fast på samma nivå under 2023.

– I realiteten innebär detta en sänkning av ersättningen för en stor del av landets konstnärer. Inte bara på grund av att antalet konstnärer som kvalificerar för ersättningen ökar, utan också på grund av inflationen. Trots löften från regeringen om att underlätta för konstnärer så innebär detta att fler måste dela på

mindre, säger Sara Edström, ordförande i Konstnärernas Riksorganisation.

Bildupphovsrätt som administrerar ersättningen, undersökte 2020 vilken betydelse den haft för bildkonstnärer. Av de 360 konstnärer som ingick i enkätstudien uppgav 264 stycken, eller 73 procent, att ersättningen var av "avgörande betydelse för deras konstnärliga verksamhet".

– Enkätsvaren visar att en höjning av IV skulle få stor effekt för konstnärerna. Det är oacceptabelt att regeringen nu istället väljer att försvaga ersättningen, säger Bildupphovsrätts ordförande Åsa Berndtsson.

DATUM ATT HA KOLL PÅ 2023:

IR (ersättning för skolkopiering): 31 mars

TV-ersättningar (Öppet arkiv, vidareändringserättning): 30 april

IV (ersättning för offentliga verk): 15 september

Till flera av våra ersättningar för upphovsrätt behöver du hjälpa oss med information. Detta är för att vi så rättvist som möjligt ska kunna fördela de pengar vi på olika sätt samlat in.

Dags för nästa steg?

Fristående kurser HT23

- ▼ Slöjdens material och redskap
- ▼ Slöjdens hantverk och formgivning
- ▼ Visuella och materiella kulturer i pedagogiska rum
- ▼ Animation och rörlig grafik för yrkesverksamma
- ▼ Figurteckning
- ▼ Programmering för konstnärer
- ▼ Texten i rummet
- ▼ Handedarutbildning för lärare

Ämneslärarprogram med inriktningar

- ▼ bild-slöjd
- ▼ bild-design
- ▼ bild-media

Ansök 15 mars - 17 april
www.konstfack.se

KONSTFACK
University of Arts, Crafts and Design

KÄVESTA FOLKHÖGSKOLA KONST & FORMGIVNING

Ansök senast 26 mars 2023
www.kavesta.fhsk.se

Region Örebro län
Kävsta folkhögskola

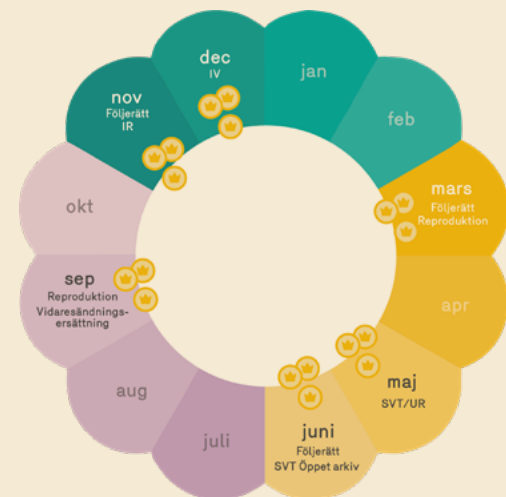
Bildupphovsrätt

RAPPORTERA VERK I TV FÖRE VALBORG

Bildupphovsrätt administrerar tre ersättningar för medverkan i tv. För två av dem gäller att den 30 april är sista dagen att rapportera verk för att komma med i årets fördelning. Vi vill särskilt uppmärksamma dig som arbetat på uppdrag för SVT eller UR att söka ersättning för vidareändring. Läs mer på vår hemsida om hur du söker våra ersättningar för verk i rörlig bild.

DAGS ATT REGISTRERA PUBLICERADE VERK FÖR IR

Just nu kan du söka IR för bilder i tidningar med publiceringsår 2022 och i böcker publicerade under åren 2018-2022. Sista anmälningsdag är den 31 mars 2023. IR står för Individuell reprografiersättning och är en upphovsrättslig ersättning för den kopiering som sker lagligt på de skolor och arbetsplatser som har kopieringsavtal med Bonus Copyright Access. Du kan läsa mer om IR på vår hemsida.

Planerade utbetalningar 2023

“När kommer pengarna?” tillhör de vanligaste frågorna vi får. Vi kan tyvärr inte ge exakta datum redan nu för när utbetalningarna kommer. Det är flera faktorer som inverkar på detta som vi inte kan styra över. Men i listan ser du vilken månad vi planerar att betala ut pengar för olika ersättningar. Vi

hoppas att det ska vara till lite hjälp i alla fall!
MARS: Följerätt, reproduktion
MAJ: SVT/UR
JUNI: Följerätt, SVT Öppet Arkiv
SEPTEMBER: Reproduktion, vidareändringsersättning
NOVEMBER: Följerätt, IR
DECEMBER: IV

Varje droppe färg i avloppet är en droppe för mycket

Du kan bidra till en bättre miljö genom att välja att måla med kadmiumfria färger och ta hand om dina färgrester på rätt sätt.

Mer information om hur du målar miljöanpassat finns på www.kappala.se

KÄPPALA
För renare sjöar och skärgård

ÄR DU KONSTNÄR OCH BEHÖVER HJÄLP?

Tillfälligt stöd vid sjukdom eller årlig pension från fyllda 65 år

KONSTNÄRERNAS HJÄLPFOND

08-767 30 00

www.konstnarernashjalfond.se

DITT KONSTNÄRSKAP I FOKUS

Hos Kreatima hittar du konstnärsmaterial av hög kvalitet för att du ska kunna förverkliga dina idéer och utvecklas som konstnär.

@kreatimaofficial

Kreatima by panduro

Kungsgatan 58, Stockholm • Kungsgatan 22, Göteborg • Bogstadveien 1, Oslo
Se hela vårt konstnärssortiment på kreatima.com

kreatima.com

Konstnären Anna Svensson i sin ateljé på Södermalm i Stockholm. Anna har tecknat Gefverts Konstnärsförsäkring genom sitt medlemskap i Konstnärernas Riksorganisation. Under projekt med offentliga verk tecknar hon också Försäkring för gestaltungsuppdrag.

Gefvert har försäkrat konstnärer, konsthantverkare, illustratörer och designers sedan 1974. Genom åren har vi förfinat och utvecklat våra försäkringar i nära samarbete med våra samarbetsorganisationer och professionella utövare.

Som medlem i Konstnärernas Riksorganisation får du rabatt när du tecknar våra försäkringar. Hör av dig för en kostnadsfri analys av just dina behov.

Rätt skönt att ha allt försäkrat

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

En del av Söderberg & Partners